

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DA YAŞANAN MUHASEBE
SKANDALLARI, YAPILAN DÜZENLEMELER, USULSÜZLÜK
YAPAN ŞİRKET VE BANKALARIN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
GÖKALP EMRE AYALP

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. DENİZ UMUT ERHAN

ANKARA-2019

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DA YAŞANAN MUHASEBE
SKANDALLARI, YAPILAN DÜZENLEMELER, USULSÜZLÜK
YAPAN ŞİRKET VE BANKALARIN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
GÖKALP EMRE AYALP

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. DENİZ UMUT ERHAN

ANKARA-2019

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 29.10.2019

Öğrencinin Adı, Soyadı : Gökalp Emre AYALP

Öğrencinin Numarası : 21510117

Anabilim Dalı : İşletme

Programı : Muhasebe ve Finansman

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı : Doç. Dr. Deniz Umur ERHAN

Tez Başlığı : TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DA YAŞANAN MUHASEBE SKANDALLARI,
YATILAN DÜZENLEMELER, USULSÜZLÜK YAPAN ŞİRKET VE BANKACILIK
İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 83 sayfalık kısmına ilişkin, 29.10.2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından TURKISHIA adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 19'dur.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası: Gökalp Emre AYALP

Onay

29.10.2019

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad,

Doç. Dr. Deniz Umur ERHAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Gökalp Emre AYALP tarafından hazırlanan Türkiye'de ve Dünya'da Yaşanan Muhasebe Skandalları, Yapılan Düzenlemeler, Usulsüzlük Yapan Şirket ve Bankaların İncelenmesi adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: 29 / 01 / 2019

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Deniz Umut ERHAN

Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi : Doç. Dr. C. Yiğit ÖZBEK

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Özge Sezgin ALP

Başkent Üniversitesi

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

...../...../20.....

Prof. Dr. İpek KALEMCI TÜZÜN

Enstitü Müdürü

TEŐEKKÜR

Tez çalıőmam boyunca desteğini esirgemeyen, bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, çalışmamın bilimsel temeller üzerine kurulmasına yardımcı olan Sayın Doç. Dr. DENİZ UMUT ERHAN hocama, sevgisini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, her daim yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma teőekkür ederim.

Gökalp Emre AYALP

Ankara, 2019

ÖZET

Amerika’da yaşanan, dünyanın önemli şirketlerinden olan ve Amerikan borsasında işlem gören Enron (2001) ve Worldcom (2002) skandalları, finansal raporlara, şirket yönetimine, bağımsız denetimini üstlenmiş kuruluşlara ve sermaye piyasalarına karşı güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler Amerikan ekonomisini etkilemekle birlikte aynı zamanda gelişmekte ve ilerlemekte olan birçok ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. 2002 tarihinde daha çok Enron skandalına karşı olarak yürürlüğe giren SarbanesOxley (SOX) Yasası, ABD’deki borsalarda işlem gören halka açık şirketlerin çoğunu etkileyecek, kurumsal yönetimi desteklemeyi, bağımsız dış denetimin düzenini değiştirmeyi ve firmaların finansal raporlamaları üzerindeki kontrolleri düzeltmeyi hedeflemiştir.

Bu tezin amacı, Türkiye’de ve Dünya’da meydana gelen hile ve usulsüzlükleri ortaya koymak ve hile denetim teknikleri ve düzenlemeleri ile alınan önlemleri belirtmektir. Tezin son bölümünde Türkiye’deki firmalar ve iflas eden bankalar araştırılmıştır.

Birinci bölümde, muhasebe ve denetim hakkında kısa bilgi verilerek mesleğin öneminden bahsedilmiştir. TMS/TFRS ve BOBİ FRS karşılaştırılması yapılmıştır. İkinci bölümde Dünyada meydana gelen önemli skandallar (Enron, Worldcom, Parmalat, Ahold, Kanebo, Tyco vb.) ele alınmıştır. Bağımsız Denetim Yönetmeliğine Göre Kurulca Yapılacak İdari Yaptırımlar incelenmiştir. Üçüncü bölümde, Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde, İngiltere’de ve Fransa’da hile denetim teknikleri belirtilmiş, ABD ve AB’de hile denetimi ile ilgili düzenlemeler ele alınmıştır. Dördüncü bölümde ise, iflas eden şirketler ve iflas eden bankalar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Denetim, Skandallar, Hile

ABSTRACT

The scandals of Enron (2001) and Worldcom (2002), two of the most important companies in the world and traded in the US stock market, have resulted in the loss of confidence in financial reports, company management, independent auditors and capital markets. These developments affected the American economy, as well as many developing economies. The Sarbanes Oxley (SOX) Act, which was enacted in 2002 mostly against the Enron scandal, was intended to affect most publicly traded companies in the US, to support corporate governance, to change the order of independent external auditing and to revise controls on companies' financial reporting.

The aim of this thesis is to put forth cheating and irregularities occurring in Turkey and in the world and to specify fraud auditing techniques and regulations and the measures taken against them. In the last part of the thesis, sinking firms and banks in Turkey are investigated.

In the first chapter, the importance of the accounting and auditing profession is explained by giving brief information about them. TMS/IFRS and BOB FRS were compared. In the second chapter, important scandals (Enron, Worldcom, Parmalat, Ahold, Kanebo, Tyco etc.) that happened in the world are discussed. According to the Independent Audit Regulation, Administrative Sanctions to be made by the Board are examined. In the third chapter, fraud auditing techniques are specified in Turkey and the European Union Countries, England and France; the US and EU regulations regarding fraud auditing are discussed. In the fourth section, bankrupt companies and sinking banks are examined.

Keywords: Accounting, Audit, Scandals, Cheat

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
GİRİŞ	1
BÖLÜM I. MUHASEBE VE DENETİM MESLEĞİNDE ETİK	3
1.1. Muhasebe ve Denetime Bakış	3
1.2. Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Etiğin Önemi	4
1.3. Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Etik İle İlgili Düzenlemeler	5
1.3.1. Dolaylı Yollarla Yapılmış Düzenlemeler	5
1.3.2. Doğrudan Yapılmış Olan Düzenlemeler	9
1.4. Bağımsız Denetim	12
1.5. Kamu Gözetimi Kurumu	13
1.6. Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesi	15
1.7. Denetim Türleri	19
1.8. Muhasebe ve Denetim İlişkisi	21

1.9. TMS/TFRS ve BOBİ FRS	21
1.9.1. Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı.....	22
1.9.2. Tam Set TMS/TFRS ve BOBİ FRS Kapsamının Karşılaştırılması	26
1.9.3. Tam Set TMS/TFRS ve BOBİ FRS Bölüm Karşılaştırması.....	27

BÖLÜM II. DÜNYADA YAŞANAN VE SERMAYE PİYASALARINI ETKİLEYEN ÖNEMLİ SKANDALLARA GENEL BAKIŞ

30

2.1. Enron Skandalı	30
2.1.1. Enronun Batma Nedenleri	32
2.1.2. Enron Olayında Çıkarılması Gereken Dersler	32
2.1.3. Enron Sonrası Gelişmeler	34
2.2. Worldcom Skandalı	35
2.3. Parmalat Skandalı	36
2.4. Ahold Skandalı	38
2.5. Kanebo Skandalı	39
2.6. Tyco	39
2.7. Adelphia.....	40
2.8. Global Crossing	41
2.9. Carme Skandalı	41
2.10. Xerox Skandalı	42
2.11. Uluslararası Denetim Standartlarında Açıklık Projesi.....	48

2.11.1. UDS 200, Denetimin Uluslararası Standartlara Göre Yürütülmesi ve Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları	49
2.11.2. UDS 220, Finansal Tabloların Denetiminde Kalite Kontrol	50
2.11.3. UDS230, Denetimde Belgelendirme	51
2.12. Bağımsız Denetim Yönetmeliğine Göre Kurulca Yapılacak İdari Yaptırımlar	51
BÖLÜM III. HİLE DENETİM TEKNİKLERİ VE DÜZENLEMELERİ	54
3.1. Hile Denetim Teknikleri	54
3.1.1. Türkiye’de ve Avrupa Birliği Ülkelerde Hile Denetim Teknikleri.....	54
3.1.2. İngiltere’de Hile Denetim Teknikleri.....	55
3.1.3. Fransa’da Hile Denetim Teknikleri.....	55
3.2. Hile Denetimi İle İlgili Düzenlemeler	57
3.2.1. ABD’de Hile Denetimi İle İlgili Düzenlemeler	57
3.2.2. AB’de Hile Denetimi İle İlgili Düzenlemeler	64
BÖLÜM IV. USULSÜLÜK YAPAN ŞİRKET VE İFLAS EDEN BANKALARIN İNCELENMESİ	67
4.1. Araştırmanın Amacı	67
4.2. Araştırmanın Kapsamı	67
4.3. Araştırılan Şirketler ve Bankalar	67
SONUÇ	79
KAYNAKÇA	84

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
SOX:	SarbanesOxley Yasası
BDS:	Bağımsız Denetim Standartları
MSUGT:	Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
GKGMİ:	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkesi
SM:	Serbest Muhasebeci
SMMM:	Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
YMM:	Yeminli Mali Müşavir
KHK:	Kamu Gözetim Kurumu
KGK:	Kamu Gözetim Kurumu
SPK:	Sermaye Piyasası Kurumu
TÜRMOB:	Türkiye Serbest Muhasebeciler ve Yeminli Mali Müşavirler Odası Birliği
R.G.:	Resmi Gazete
TDS:	Türkiye Denetim Standartları
NASDAQ:	NationalAssociation of SecuritiesDealersAutonatedQuotations
SEC:	Security Exchange Commission
CEO:	ChiefExecutiveOfficer
CFO:	Chief Financial Officer

TMSF:	Türkiye Mevduatı Sigorta Fonu
BDDK:	Banka Düzenleme Denetleme Kurumu
BSMV:	Banka Sigorta Muamele Vergisi
PCAOB:	PublicCompany Accounting Oversight Board
TFRS:	Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının
TTK:	Türk Ticaret Kanunu
KAYİK:	Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar
TMS:	Türkiye Muhasebe Standartları
TFRS:	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
BOBİ FRS:	Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı
YFRÇ:	Yerel Finansal Raporlama Çerçevesi
PWC:	PricewaterhouseCoopers
IAPC:	Uluslararası Denetim Uygulamaları Komitesi
FRC:	Financial Reporting Council
PCG:	Plan Comptable Generale
CNC:	Ulusal Muhasebe Konseyi
COSO:	Organizasyonları Denetleme Komitesi
BİST:	Borsa İstanbul
A.Ş.:	Anonim Şirketi
EFT:	Elektronik Fon Transferi

TL: Türk Lirası

BSMV: Banka Sigorta Muamele Vergisi

ICAEW: The Institute of Chartered Accountants in England and Wales

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: 3568 Sayılı, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununda Etikle İlgili Olan Maddeler	7
Tablo 2: SMMM ve YMM'lerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik.....	8
Tablo 3: TÜRMOB Tarafından Yayımlanan Mecburi Meslek Kararları.....	9
Tablo 4. SMMM ve YMM'lerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik	11
Tablo 5: Denetim Çalışması ve Bu Çalışma İle İlgili Taraflar	20
Tablo 6: BOBİ FRS Hakkında Genel Bilgiler.....	22
Tablo 7: TMS/TFRS ve BOBİ FRS Setleri Arasındaki Finansal Raporları Etkileyecek Temel Farklılıklar	27
Tablo 8: Önceki Yıllarda Enron'un Yaptığı Düzeltmeler	31
Tablo 9: Enron Sonrası Sarbanes-Oxley İle Getirilen Yenilikler.....	34
Tablo 10: 2000-2012 Yıllarında Yaşanana Diğer Muhasebe Skandalları	42
Tablo 11: Türkiye, İngiltere, Fransa Hile Önlemeye Yönelik Yöntem ve Denetim Teknikleri	56
Tablo 12. SOX 2002 Yasasının Öncesi ve Sonrasında Düzenleyici Yapının Karşılaştırılması	60
Tablo 13. ABD'deki Şirket Hileleri ile İlgili Finansal Suçlara ait FBI İstatistikleri (\$).....	61
Tablo 14. ABD'de Şirket Hileleri İle İlgili Finansal Suçlara Ait FBI (Federal İstihbarat Bürosu) Raporları	62
Tablo 15. AB Muhasebe Direktifleri (Yönergeleri)	65

Tablo 16. İmpexbank'ın 22 Ekim 1996 Tarihli İflas Bilançosu..... 75

Tablo 17. Bankaların Usulsüzlük Türleri ve Sonuçları 76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: BOBİ FRS & Tam Set TMS/TFRS Kapsamı	26
--	----

GİRİŞ

Şirketlerin giderek büyümesi, ekonominin gelişme göstermesi ve ticari işlemlerin karmaşık hale gelmesi neticesinde işletmeler ile ilgili karar veren kişilerin ihtiyaca uygun ve güvenilir bilgi sahibi olma ihtiyacı artmıştır. Bu kararı alan kimseler faydalandıkları bu bilgilerin ne kadar doğru ve güvenli olduğunu tam olarak araştırma fırsatına sahip olmadığından dolayı diğer kimseler tarafından sunulan bu bilgileri doğru kabul etmek zorunda kalmaktadırlar.

Uygulamada kullanılan etkili önlemlerden biri muhasebe sisteminin bağımsız denetçilerin denetiminden geçirilmesidir. Fakat Amerikalı şirket olan Enron'un iflas etmesini takiben bu önlemin aslında beklenilenden uzak olduğu ve tahmin edildiğinin aksine çok güvenli bir önlem olmadığı ortaya çıkmıştır. Bununla beraber, sermaye piyasasının kuralları, sermaye piyasasının bulunduğu ülkelerde halka açılmış olan şirketlerin bağımsız olan denetim şirketleri tarafından denetlenmesini gerektirmektedir.

Enron skandalının sonuçlarından biri bağımsız yapılması gereken denetimin etinlik ve güvenilirlik açısından yeterince güçlü olmadığı ve tekrar incelenmesi gerektiğinin ortaya konmasıdır. Enron sonrası ABD'de muhasebe ile ilgili yasalar değişmiştir. SOX'un bu olay sonrası temel hedefi şirketlerin yolsuzluk ve usulsüzlüklerinin bağımsız denetim firmaları tarafından açıklanırken kamuoyunu bilgilendirmede daha güvenilir ve doğru açıklama yönteminin olmasıdır. Bu amaçla, SOX'un, halka açık şirketlerin kamuoyunu bilgilendirirken yaptığı açıklamaların güvenilir ve doğru olup olmadığını belirlemede ve bağımsız denetim firmalarının bu firmaların yolsuzluk ve vakalarını ortaya çıkarmada ne kadar etkin olduğunu tespit etmede başarılı olması gerekir.

Türkiye'de finansal raporlama, Türk Ticaret Kanunu'nun 2012 yılındaki yenilenmesine kadar TFRS kullanımı, Sermaye Piyasası Kuruluna tabi olan halka açık işletmelerle sınırlandırılmıştır. TTK'nun yenilenmesi aşamasında, halka açık olmayan işletmelerin de TFRS'na uygun defter kayıtlarını tutma ve bağımsız denetim raporunu hazırlama zorunluluğu getirilmiştir. Ancak sonraki süreçte kanun yürürlüğe girmeden kayıtların standartlara göre düzenlenmesi zorunluluğu kaldırılmıştır. Bağımsız denetimi ilgilendiren ve ona bağlı olarak işletme kriterlerinin Bakanlar Kurulu Kararı ile

düzenlenmesi gerçekleşmiştir. 2014'te Kamu Gözetimi Kurumu (KGK), TFRS'nın bağımsız denetim kapsamından ayrılan bir uygulama çerçevesini çizmiş ve onları Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar (KAYİK) ile sınırlandırmıştır.

BÖLÜM I. MUHASEBE VE DENETİM MESLEĞİNDE ETİK

1.1. Muhasebe ve Denetime Bakış

Muhasebe ve denetim, birbirleri için birer tamamlayıcı parçalardır. Muhasebe, işletmede meydana gelen ve para ile belirtilen işlemleri kaydetme, sınıflandırma, özetleyerek rapor etme, analiz etme ve yorumlayarak işletme ilgililerine rapor sunan bir bilgi mekanizmasıdır. Amaç, bilgi kullanıcılarına ve işletme sahiplerine fayda sağlayabilecek şekilde finansal bilgileri düzenleyerek rapor etmektir.

Denetim kavramı, işletmeler içerisinde fark edilemeyen eksikliklerin önüne geçilmesi, müşteri ilişkilerinin iyileştirilmesi ve kârlılığın artırılması için oldukça önemli bir araç niteliğindedir. Denetim, ekonomik faaliyetlere ve bunlara ilişkin işlemlerin, daha önceden belirlenmiş kriterler ile tutarlılık derecesini yükseltmek ve elde edilen sonuçları ilgili kesimlere aktarmak amacıyla, tarafsız olarak kanıt elde eden ve elde edilen kanıtları inceleyen bir sistemdir. Denetimin amacı, sunulan raporların güvenilirliğini ve doğruluğunu arttırmaktır.

Bilgilerin doğru ve güvenilir olması, bu bilgileri elde eden ve kullanan işletmelerin etkin karar alması açısından önemlidir. Denetimin tarafsız ve uzman kişiler tarafından yapılması, güvenilir ve doğru bilgiye ulaşmak için gereklidir. Bu konuda muhasebecilerin sorumlulukları önem arz etmektedir. Sistemin etkinliğini optimum düzeye çıkarmak amacıyla, iyi işleyen bir muhasebe ve denetim modeli gerekmektedir (Demir,2015).

Denetim temel olarak, iç denetim ve dış denetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İç denetim, işletmenin kendi içinde hazırladığı muhasebe bilgi ve raporlarının ne kadar doğru olduğunun tespit edilmesi, yönetim ile ilgili karar ve politikaların iyileştirilmesi ve hata ve aksaklıkların önlenmesi ile ilgili faaliyetlerden oluşmaktadır. Dış denetim ise; işletmenin kendi çalışanı olmayan denetçiler tarafından denetlenmesidir. Dış denetim de kendi içinde bağımsız denetim ve kamu denetimi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bağımsız denetim, bir işletmenin faaliyet ve finans tablolarının yasa ve mevzuata uygun olup olmadığını denetlenmesi ve firmadaki yetkili kişilerin bilgilendirilmesidir. Kamu denetiminde ise, finansal tabloların bilgi verme açısından denetlenmesinin esas amacı

vergidir. Bir diğerk amaç da bazı rakamsal ve istatistiksel bilgilere ihtiyaç duyulmasıdır (Sabuncu, 2017).

1.2. Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Etiğın Önemi

Mesleki ve etik değerler, muhasebe açısından 1960'lı yıllarda ortaya çıkmış ve önemsenmiştir. Türkiye'de ise 1995 yılından sonra önemli bir hale gelmiş ve 2000'li yıllarda bu önem daha da artmıştır. Bugüne gelindiğinde ise muhasebe mesleğine ek olarak iş dünyasında da önemli bir yere sahip olmuştur (Sayım ve Usman, 2016).

Meslek etiğı, bir için yapımı sırasında topluma faydası göz önünde bulundurularak uyulması gereken davranış kuralları olarak tanımlanabilmektedir. Muhasebe ve denetimden beklenen meslek etiğı adımları tarafsızlık, sorumluluk, gizlilik, dürüstlük, güvenilirlik olarak sıralanmaktadır (Bilen ve Yılmaz, 2014).

Kamu yararı sunan muhasebe meslek mensupları etik ilke ve değerlere bağlı olmalıdır. Etik ilke ve prensipler meslek standartlarının meydana gelmesinde önemli rol oynayan ilke ve değerler bütünüdür. Muhasebe meslek etik ilke ve değerler, muhasebe mesleğini yapan meslek mensubunun bağımsızlığını ve dürüst olmasını ifade etmektedir (Soylu, 2018).

Muhasebe etiğı, muhasebe mesleğinde çalışan ve bu alanla ilgili olan diğerk taraflarca düzenlenen ve kabul gören meslek ilkeleridir. Muhasebe uygulamaları açısından uyulması gereken muhasebe etiğı ilkeleri şunlardır (Sayım ve Usman, 2016):

- Muhasebe ile alakalı bütün tarafları eşit görmelidir
- Muhasebe ile ilgili hazırlanan ve yayımlanan finansal raporlar ve içlerindeki ifade ve bilgiler doğru, eksiksiz ve hatasız olmalıdır.

Muhasebe ve denetim, bir ülkedeki önemli sosyal yapılar olan kurum, işletme, dernek, vakıf, sendika gibi iş ünitelerinin kanunlara, kaidelere, prensiplere ve prosedürlere uygun, nesnel ve güvenilir bir tutumla belirli bir noktada kendi sorumluluklarının da üstesinden gelen kişilerin sürekli edindikleri meslek ve iş koludur. Sorumluluklar dahilinde meslek mensupları devletten halka, iş kuruluşlarından tüketicilere kadar geniş bir ağa nüfuz etmektedir.

Meslek mensupları, edindiği tecrübe ve bilgilerini talepte bulunanlara, muhasebe mesleği ile ilgili kanunların ve iş kuruluşlarının belirlediği kısıtlar ve tanımlamalar çerçevesinde sunmalıdırlar. Meslek mensupları mesleğini yerine getirirken etik kurallarla çelişkiye düşebilirler. Meslek etiği bu noktada önemli bir role sahiptir. Yaşanan Enron ve benzeri skandallar muhasebe meslek etiğine uymayan olayların yaşanması, muhasebe ve denetimde etik ve güven sorunlarını göz önünde bulundurmuş ve yaşanan bu olumsuz tablo üzerine muhasebe ve denetim meslek etiği ile ilgili çalışmalar hız kazanmıştır (Demir, 2015).

Bütün meslek gruplarında etik ve profesyonel değerler bulunmalıdır. Meslekleri oluşturan, onlara karakter kazandıran, onları belirli profesyonel bir seviyeye çıkaran bu değerler aynı zamanda iş dünyasındaki pozitif ilişkilerin geliştiği ortamları da oluşturmaktadır. Bu şekilde etik değerler kendi meslek gruplarına ek olarak toplumun da refahını artırmaktadır.

1.3. Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Etik İle İlgili Düzenlemeler

Uluslararası yaşanan skandallar sonrasında muhasebe mesleğinde kurallar geliştirmeye yönelik geniş kapsamlı çalışmalar yapılmış ve etik düzenlemeler getirilmiştir. Uluslararası yapılan tarama sonrası muhasebe ve denetim mesleği mensuplarının etik kuralların belirlenmesinden sonra, meslek ile ilgili kitaplar ve makaleler sunulmuş, muhasebe etik konferansları yapılmış ve üniversite dersleri kapsamında etik ile ilgili konulara değinilmiştir (Demir, 2015).

Yapılan düzenlemeler çerçevesinde Türkiye'de muhasebe mesleği etik kurallarını oluşturmak adına ciddi çalışmaların olduğu söylenebilmektedir. Yapılan bu düzenlemeler dolaylı ve doğrudan yapılan düzenlemeler başlıkları altında tanımlanmaktadır (Sakarya ve Kara, 2010).

1.3.1. Dolaylı Yollarla Yapılmış Olan Düzenlemeler

Türkiye muhasebe meslek etiğinde dolaylı yollarla yapılmış olan düzenlemeler aşağıda belirtildiği gibidir:

a. Maliye Bakanlığı Tarafından Yapılan Dzenlemeler

Maliye Bakanlığınca yayınlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT)'ne göre muhasebe temel kavramları 12 başlıktan oluşmaktadır. 12 temel kavramdan sosyal sorumluluk, tarafsızlık ve belgelendirme, tutarlılık ve tam açıklama, zn önceliği kavramları muhasebede etik ile ilgili yapılan dzenlemelerdendir.

Etik ile ilgili olarak sosyal sorumluluk kavramı en önemli kavram olup, etik kurallarla uyum içinde olmayı zorunlu tutmaktadır. Muhasebe açısından baktığımızda ise sosyal sorumluluk kavramı, muhasebenin kapsamını, anlamını ve amacını, meslek mensubunun üstlenmiş olduğu yükümlülüğü yerine getirmesini ifade etmektedir. Muhasebe bilgilerinden yararlanan bilgi kullanıcılarının ileriye dönük olarak alacakları kararlar güvenilir, tam ve doğru olacağından toplumun çıkarları da koruma altına alınmış olacaktır.

b. 3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu

Türkiye'de muhasebeyi dzenleyen 3568 Sayılı Kanun'da, meslek etiği ayrı olarak ele alınmamış yalnızca uyulması zorunlu kurallarla ilgili bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu kurallar çerçevesinde hedeflenen amaç ise, çalışma disiplininin sağlanması, mesleki güvenin oluşturulması ve etikdir.

Tablo 1:3568 Sayılı, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununda Etikle İlgili Olan Maddeler

Madde 1.	Kanunun amacı işletmelerde faaliyetlerin ve işlemlerin sağlıklı ve güvenilir bir şekilde işleyişini sağlamak.
Madde 2.	Meslek mensubunda bulunması gereken şartlar
Madde 3.	Unvanların haksız kullanılmaması
Madde 4.	Genel şartlar (kamu haklarından mahrum bulunmama, ağır hapis, memuriyetten çıkarılmama, meslek şeref ve haysiyetine uymayan davranışlar)
Madde 11	Yemin
Madde 12	Tasdik ve tasdikten doğan sorumluluklar
Madde 13	Meslekle ilgili çalıştırılmayacaklar ve işbirliği dahi yapılamayacağı
Madde 29	Mesleki etik, düzen ve gelenekleri korumak
Madde 43	Meslek sırları
Madde 44	Reklam Yasağı
Madde 45	Yasaklar (ticaret yasağı, hizmet akdi vb.)
Madde 46	Ücret

Kaynak:TÜRMOB. 3568 Sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu. Haziran 1989. <https://www.turmob.org.tr/Mevzuat/8/3568-sayili-kanun>

c. SMMM ve YMM'nin Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik

Meslek mensuplarının hangi koşullarda çalışacağını belirleyen usul ve esaslar,3 Ocak 1990 tarihinde ve 20390 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Buradaki yönetmelikte meslek etiği ile ilgili düzenlemeler maddeler halinde Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: SMMM ve YMM'lerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

Madde 4	Meslek unvanı ile yeterlilik ilkesi
Madde 6	Dürüstlük, güvenilirlik ve tarafsızlık
Madde 7	Sır saklama
Madde 8	Sorumluluk (sosyal sorumluluk işletmelere ve meslektaşlara karşı sorumluluk)
Madde 9	Bağımsızlık
Madde 10	Haksız rekabet
Madde 42	Meslek ve meslek onuru ile bağdaşmayan haller
Madde 43	Ticari faaliyette bulunmama
Madde 44	Hizmet akdi ile çalışmama
Madde 45	Reklam yasağı
Madde 46	En az ücretin karşısında iş kabul edememe

Kaynak:TÜRMOB. 20391 Sayılı SMMM ve YMM'nin Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik. Ocak 1990. <https://www.turmob.org.tr/Mevzuat/18/yonetmelikler>

a. SPK Tarafından Yapılmış Olan Düzenlemeler

2499 Sayılı SPK da, kamuyu aydınlatma ilkesinin esas olarak alınmış olduğu ve SPK'nın yayınladığı tebliğlerde meslek etiği ile alakalı olan konulara değinilmiştir. SPK'nın Seri: X, No:7, 12, 15 Sayılı Tebliğler ve Seri: X, No:16 Sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğdir. Bu tebliğlerde yer alan bağımsız denetimle ilgili konular aşağıdaki gibidir:

- Bağımsız denetim faaliyeti ve kuruluşları, bu kuruluşların yetkilendirilmesi,
- Bağımsız denetçiye ve denetim faaliyetine yönelik standartlar,
- Raporlamaya ilişkin standartlardır.

1.3.2.Doğrudan Yapılmış Olan Düzenlemeler

a. SMMM ve YMM Meslek Ahlakı Kuralları İle İlgili Mecburi Meslek Kararı

Türkiye’de muhasebe meslek etiği ile ilgili doğrudan yapılmış olan ilk düzenleme 18 Ekim 2001 tarih ve 24557 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren “Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir Meslek Ahlakı Kuralları İle İlgili Mecburi Meslek Kararı” olmuştur. Bu meslek kararının temel amacı, yasal gerekleri aşan ölçüde meslek mensuplarının kendilerini kontrol etmeleri amacıyla moral ilkeler sistemini, toplum, müşteriler ve diğer meslek mensuplarıyla ilişkilerde yerine getirilmesi gereken kuralları içermektedir (madde 1). Ayrıca TÜRMOB tarafından farklı sürelerde yayımlanmış olan diğer meslek kararları da yer almaktadır. Aşağıdaki Tablo 3’de TÜRMOB tarafından yayımlanmış olan meslek kararları yer almaktadır.

Tablo 3: TÜRMOB Tarafından Yayımlanan Mecburi Meslek Kararları

1 no.lu	Emanet Para Makbuzu Kullanımına İlişkin Mecburi Meslek Kararı 26 Ocak 1996 tarih ve 22535 sayılı R.G. de yayımlanan
2 no.lu	Ortaklık Bürosu İle İlgili Mecburi Meslek Kararı 20 Mart 1996 tarih ve 22586 sayılı R.G. de yayımlanan
3 no.lu	Serbest Muhasebeci ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Kaşe Kullanma Usulleri İle İlgili Mecburi Meslek Kararı 18 Ekim 2001 tarih ve 24557 sayılı R.G. de yayımlanan
4 no.lu	SM, SMMM’lerin V.U.K. mükerrer 227’e göre imzalanacak vergi beyannamelerin de uyulacak esaslara ilişkin mecburi meslek kararı. 18 Ekim 2001 tarih ve 24557 sayılı R.G. de yayımlanan
5 no.lu	Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Ve Yeminli Mali Müşavirlik Meslek Etik Kuralları İle İlgili Mecburi Meslek Kararı 18 Ekim 2001 tarih ve 24557 sayılı R.G. de yayımlanan

6 no.lu	Muhasebe, Denetim ve Danışmanlık İşletmeleri İçin İşyeri, Hizmet ve Kalite İzleme İlke ve Esasları Hakkında Mecburi Meslek Kararı 18 Ağustos 2017 tarih ve 30153 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan
7 nolu	Haksız Rekabetle Mücadele Yazılımının Meslek Mensuplarınca Kullanılması Hakkında Mecburi Meslek Kararı 13 Aralık 2013 tarih ve 28850 Sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan

Kaynak: TÜRMOB. 24557 Sayılı SM, SMMM ve YMM Meslek Ahlakı Kuralları İle İlgili Mecburi Meslek Kararı. Ekim 2001. <https://www.turmob.org.tr/Mevzuat/20/mecburi-meslek-kararlari>

b. SMMM ve YMM'in Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik

Yayımlanan bu yönetmelikte belirtilen tedbirler kişisel çıkar sağlama, yeniden değerlendirme, taraf tutma, yakınlık sağlama ve yıldırma amaçlı tehditlere karşı alınması gereken tedbirler ile ilgilidir. Bu yönetmeliğin hedefi, bütün paydaşları en üst düzeyde bilgili ve donanımlı, sorumluluğu olan ve etik değerlere sahip, daha iyi ve üst düzey bir kalitede hizmet sunan yönetmeliğin 1. maddesinde bütün meslektaşların uyması zorunlu temel etik ilkeler aşağıdaki gibidir:

1. Dürüstlük
2. Tarafsızlık
3. Meslekî Yeterlilik ve Özen
4. Gizlilik
5. Meslekî Davranış

Tablo 4. SMMM ve YMM'lerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik

BİRİNCİ KISIM	Tüm Meslek Mensuplarının Uyacakları Temel Etik İlkeleri, Kavramsal Çerçeve, Tehditler, Tehditlere Karşı Önlemler, Etik Çatışmanın Çözülmesi
Bölüm 1	İlkelerin Genel Uygulanış Biçimi
Bölüm 2	Dürüstlük
Bölüm 3	Tarafsızlık
Bölüm 4	Meslekî Yeterlilik ve Özen
Bölüm 5	Gizlilik
Bölüm 6	Meslekî Davranış
İKİNCİ KISIM	Bağımsız Çalışan Meslek Mensuplarının Uymaları Gereken Etik İlkeler
Bölüm 1	Giriş
Bölüm 2	Meslekî Atamalar, Müşteri kabulü, Sözleşme kabulü, Meslekî atamalardaki değişiklikler
Bölüm 3	Çıkar Çatışmaları
Bölüm 4	İkincil Görüşler
Bölüm 5	Ücretler ve Diğer Gelirler
Bölüm 6	Meslekî Hizmetlerin Pazarlanması
Bölüm 7	Hediyeler ve Ağırlama
Bölüm 8	Müşteri Varlıklarının Muhafazası
Bölüm 9	Tüm Hizmetlerde Tarafsızlık
Bölüm 10	Güvence Sağlama Amaçlı Sözleşmeler, Bağımsızlık ve Sözleşme Dönemi
ÜÇÜNCÜ KISIM	Bağımlı Çalışan Meslek Mensuplarının Uymaları Gereken Etik İlkeler
Bölüm 1	Giriş, Tehdit ve Önlemler
Bölüm 2	Potansiyel Çıkarlar
Bölüm 3	Bilginin Hazırlanması ve Raporlanması

Bölüm 4	Yeterli Uzmanlık Bilgisi ile Hareket Etme
Bölüm 5	Finansal Çıkarlar
Bölüm 6	Teşvikler

Kaynak:TÜRMOB. 26675 Sayılı SMMM ve YMM'lerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik. Ekim 2007.https://www.turmobil.org.tr/Arsiv/FCKEditor/userfiles/file/Yonetmelik_MMKarari_Yasa_10_4_2018/13-Etik%20ilkeler%20Hak_Yonetmelik.pdf

1.4.Bağımsız Denetim

KGK'ya göre bağımsız denetimin tanımı; mali tablo ve diğer finansal bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygun, makul güvence sağlayacak uygun ve yeterli bağımsız denetim kanıtlarının sağlanması amacıyla, denetim standartlarında belirtilen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak defter, kayıt ve belgeler üzerinden değerlendirilmesi ve denetlenerek rapora bağlanmasıdır.¹

Denetim yapılmasındaki amaç, finansal tablolar ve diğer finansal bilgiler dâhil olmak üzere denetime tabi konuların belirlenmiş bir kıstasa uyumlu olup olmadığı hususunda kullanıcılara güvence sağlayacaktır.

Bağımsız Denetim Standartlarında, denetçinin makul güvence elde etmesini desteklemek amacı ile tasarlanmış olan amaçlar, ana hükümler, açıklayıcı hükümler ve uygulama bölümleri yer almaktadır (BDS 200, Türk Denetim Standartları (TDS) 2018 Seti). BDS'ler, denetimin planlanması ve yürütülmesi sırasında denetçinin mesleki şüpheciliğini sürdürmesini, mesleki muhakemesini kullanmasını ve diğer hususların yanı sıra:

- İşletmenin iç kontrolü dâhil işletme ve çevresini anlamak için edindiği bilgilere dayanarak hata ya da hile kaynaklı “önemli yanlışlık” risklerini belirlemesini ve değerlendirmesini,

- Risk olduğu değerlendirilen hususlara karşı yapılacak uygun işleri tasarlamak ve uygulamak suretiyle önemli yanlışlıkların var olup olmadığı hakkında yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etmesini,

¹ KGK. 28509 Sayılı Bağımsız Denetim Yönetmeliği. Aralık 2012. <http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v1/BDY/BDYGuncel22Aralik2015.pdf>

- Elde edilen denetim kanıtlarından ulaşılan sonuçlara dayanarak finansal tablolara ilişkin görüş oluşturmasını zorunlu kılmaktadır (BDS 200, TDS 2018 Seti).

Denetçi, görüşünü denetim çalışmalarından sonra hazırlamış olduğu denetim raporunda bildirir. Bağımsız denetçinin mesleki sorumluluğunun bir gereği olarak ayrıca herhangi bir cezai yaptırıma uğramaması için düzenlemelerde belirtilmiş olan ilke ve standartlara uygun olarak denetim çalışmalarının uygulanması beklenmektedir. Bağımsız denetçinin denetim çalışmalarında belli başlı sorumlulukların SAS 1’de sıralı hali aşağıdaki gibidir:

- Önemsiz yanlışlıklardan ziyade önemli olanlar
- Makul güvence
- Hileden ziyade yanlışlıklar
- Mesleki şüphecilik

Bağımsız denetimin sağladığı faydalar (Kırtay,2017):

- Bağımsız dış denetçi tarafından onaylanan finansal tablo, işletme yöneticisine doğru karar verebilme olanağı sağlar.
- Yöneticiler ve işletme sahipleri, işletmenin tablolarının UMS ve TMS’ye ne kadar uyumlu olup olmadığı kanaatine vararak uyumlu olması için gereken özeni gösterirler.
- İşletmede meydana gelen yanlışlıkların ortaya çıkarır ve meydana gelen olayların saklanması önler.

1.5. Kamu Gözetimi Kurumu

TMS’ye göre, finansal tablo hazırlanmasının ve bu tabloların bağımsız denetimden geçirilmesinin zorunlu hale gelmesinikapsayan hükümler kamu gözetiminin oluşma sürecini daha da hızlandırmıştır. TTK’nın kabul edildiği yılın sonunda 02 Kasım 2011 tarih 660 sayılı KHK ile Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu(KGK) oluşturulmuş ve bağımsız denetim için kamu gözetimi getirilmiştir. Kanununun 1. Maddesinde Kurumun amaç ve kapsamı yer almaktadır.

“Madde 1 - (1)Bu Kanun Hükümünde Kararnamenin amacı; uluslararası standartlarla uyumlu TMS’yi oluşturmak ve yayımlamak, bağımsız denetimde uygulama birliğini, güveni ve kaliteyi sağlamak, denetim standartlarını belirlemek, bağımsız denetçi ve bağımsız denetim kuruluşlarını yetkilendirmek ve bunların faaliyetlerini denetlemek ve bağımsız denetim alanında kamu gözetimi yapmak yetkisine haiz Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun kuruluş, teşkilat, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir (660 KGK Kanunu, madde 1).”

Kurumun teşkilatı ve kurulun oluşumu ile ilgili maddeler ilgili kanun hükmünde kararnamenin 3.ve 4.maddelerinde belirtilmektedir. 3. Madde kurumun özerk yapısına değinilmektedir.

“Madde 3 - (1) Bu Kanun Hükümünde Kararnamede belirtilen görevleri yerine getirmek üzere kamu tüzel kişiliğini haiz ve idari özerkliğe sahip, Başbakanlıkla ilişkili Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu kurulmuştur. (2) Kurum; Kurul ve Başkanlıktan oluşur. Kurumun merkezi Ankara’dadır. Kurumun merkezini değiştirmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir. Kurum, gerekli gördüğü yerlerde temsilcilik açabilir (660 KGK Kanunu, madde 3).”

Kurulun oluşumu ise madde 4’te açıklanmıştır.

“Madde 4 - (1) Kurul; biri Başkan, biri İkinci Başkan olmak üzere Cumhurbaşkanı tarafından atanan dokuz üyeden oluşur. (2) Kurul üyeliğine atanacakların dört yıllık yükseköğrenim mezunu olmaları ve 14 Temmuz 1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin (1), (4), (5), (6) ve (7) numaralı alt bentlerinde belirtilen nitelikleri taşımaları gerekir (660 KGK Kanunu, madde 4).”

Madde 5 de görev süreleri, Madde 6 da yasaklar, Madde 7 de yemin, Madde 8 de ise kurulun çalışma esasları yer almaktadır.

Kurumun temel görevi ise Madde 9’da belirtildiği gibi muhasebe ve denetim faaliyetlerinin uluslararası standartlara uygun hale getirilmesidir.

“ Madde 9 - c) Finansal tabloların; işletmelerin finansal durumunu, performansını ve nakit akışlarını TMS doğrultusunda gerçeğe uygun olarak sunumunu, kullanıcıların ihtiyaçlarına uygunluğunu, güvenilirliğini, şeffaflığını, karşılaştırılabilirliğini ve anlaşılabilirliğini sağlamak amacıyla, kamu yararını da gözetmek suretiyle, bilgi sistemleri denetimi dahil, uluslararası standartlarla uyumlu ulusal denetim standartlarını oluşturmak ve yayımlamak (660 KGK Kanunu, madde 9-c).”

ç) “Bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarının kuruluş şartlarını ve çalışma esaslarını belirlemek, bu şartları taşıyan kuruluşları ve bağımsız denetim yapacak meslek mensuplarını yetkilendirerek listeler halinde ilan etmek ve bunları oluşturacağı resmi sicile kaydederek Kurumun internet sitesinde kamuoyunun erişimine sürekli olarak açık tutmak (660 KGK Kanunu, madde 9-ç).”

d) “Bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarının faaliyetleri ile denetim çalışmalarının, Kurumca yayımlanan standart ve düzenlemelere uyumunu gözetlemek ve denetlemek (660 KGK Kanunu, madde 9-d).”

e) “İnceleme ve denetimler sonucunda aykırılıkları saptanan bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarının faaliyet izinlerini askıya almak veya iptal etmek (660 KGK Kanunu, madde 9-e).”

1.6. Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesi

Kamu Gözetim Kurumunun vermiş olduğu kararın amacı, 13 Kasım 2011 tarihli ve 6102 sayılı TTK'nın 398 inci maddesi kapsamında denetime tabi tutulan firmalara ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Hükümleri çerçevesinde, 6102 sayılı Kanun ile 26 Eylül 2011 tarihli ve 660 sayılı karar kapsamında bağımsız denetime tabi şirketler aşağıda sıralanmıştır (KGK, 30432 sayılı Resmi Gazete Madde 3):

1) Sermaye Piyasa araçları bir borsada veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen ancak 06 Aralık 2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasa Kanunu kapsamında halka açık sayılan şirketler için değerler:

i) Aktif toplamı 15.000.000 Türk Lirası.

ii) Yıllık net satış hâsılatı 20.000.000 Türk Lirası.

iii) İstihdam edilen personel sayısı 50 kişi.

2) Ekli (II) sayılı listede belirtilen şirketler için etik değerler:

i) Aktif toplamı 30.000.000 Türk Lirası.

ii) Yıllık net satış hâsılatı 40.000.000 Türk Lirası.

iii) İstihdam edilen personel sayısı 125 kişi.

3) (1) ve (2) numaralı alt bentlerde belirtilenler kapsamında olmayan şirketler için eşik değerler:

i) Aktif toplamı 35.000.000 Türk Lirası.

ii) Yıllık net satış hâsılatı 70.000.000 Türk Lirası. iii) İstihdam edilen personel sayısı 175 kişi.

Kapsam dışında tutulan şirketler ise;

a) Ekli (I) sayılı liste kapsamında yer alanlar hariç olmak üzere, 24 Kasım 1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanuna tabi tutulan şirketler,

b) Ekli (I) sayılı listede belirtilenler ile ekli (II) sayılı listenin 5(b) sırasında belirtilen şirketler hariç olmak üzere sermayesinin en yüzde 50'si devlete, il özel idaresine, kanunla kurulmuş vakıflara ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olan şirketlerdir.

30432 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararındaki Madde 5 de yer alan uygulamaya ilişkin esaslara baktığımızda ise yer alan bilgiler:²

² KGK. 11597 Sayılı Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar. Mayıs 2018.<http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/Yeni%20Bakanlar%20Kurulu%20Karar%C4%B1.pdf>

- “Eşik değerlere tabi Şirketler, bu kararda belirtilen üç kriterin en az ikisinin eşik değerini takip eden iki hesap döneminde geçtiği takdirde müteakip hesap döneminden itibaren denetime tabi tutulur,

- Eşik değerini aştığı takdirde bağımsız denetime tabi tutulan Şirketler, birbirini takip eden iki hesap döneminde üç kriterin en az ikisine ait eşik değerlerinin altında kaldığı ya da bir hesap döneminde mevcut kriterlerin en az ikisine ait eşik değerlerin yüzde 20 veya daha fazla oranda altında düştüğü takdirde takip eden hesap döneminden itibaren bağımsız denetim kapsamından çıkar,

- Eşik değerlerin aşılıp aşılmadığının belirlenmesinde; aktif toplamı ve yıllık net satış hâsılatı doğrultusunda, Şirketin tabi tutulan mevzuat çerçevesinde hazırlanmış olan son iki yıla ait finansal tablolar, istihdam edilen personel sayısı bakımından ise son iki yıla ait ortalama çalışan sayısı esas alınır,

- Bağımsız denetime tabi tutulan Şirketlerin ara dönem sınırlı bağımsız denetim gereklilikleri, mevzuatta hüküm bulunmaması halinde kurum tarafından belirlenir.

- Usul ve esasları belirlemede ve ortaya çıkabilecek sorunların giderilmesinde yetki Kurumundur.”

30432 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararındaki I. Sayılı Liste aşağıda yer almaktadır.

1) 6362 sayılı Kanun uyarınca Sermaye Piyasa Kurulunun düzenleme ve denetime tabi Şirketlerden;

- Yatırım Kuruluşları
- Kolektif Yatırım Kuruluşları
- Portföy Yönetim Şirketleri
- Varlık Kiralama Şirketleri
- Merkezi Takas Kuruluşları
- Merkezi Saklama Kuruluşları
- Veri Depolama Kuruluşları
- Derecelendirme Kuruluşları

- Değerleme Kuruluşları
- Sermaye Piyasa Araçları bir borsada veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören veya işlem görmeleri amacıyla Sermaye Piyasası Kurulunca onaylanmış geçerlilik süresi bulunan izahname veya ihraç belgesi bulunan anonim şirketler
- Bir borsada veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmemekle birlikte halka arz edilmeksizin pay hariç sermaye piyasası aracı ihraç eden (ihraç ettikleri sermaye piyasası araçlarının itfa edildiği hesap döneminin sonuna kadar) veya bu amaçla Sermaye Piyasası Kurulunca onaylanmış geçerlilik süresi bulunan ihraç belgesi olan anonim şirketler.

2) 19 Ekim 2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun düzenleme ve denetimine tabi şirketlerden;

- Bankalar
- Derecelendirme Kuruluşları
- Finansal Holding Şirketleri
- Finansal Kiralama Şirketleri
- Faktoring Şirketleri
- Finansman Şirketleri
- Varlık Yönetim Şirketleri
- Finansal holding şirketleri üzerinde 5411 sayılı Kanunda tanımlandığı şekliyle nitelikli paya sahip olan şirketler.

3) 03 Haziran 2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile 28 Mart 2001 tarihli ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu kapsamında faaliyet göstermekte olan sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri.

4) Borsa İstanbul piyasalarında faaliyet göstermesine izin verilen; yetkili müesseseler, kıymetli madenler aracı kurumları, kıymetli maden üretimi veya ticaretiyle işgal eden şirketler.

5) 10 Şubat 2005 tarihli ve 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununa göre kurulan lisanslı depo işletmeleri ile 11 Ağustos 1982 tarihli ve 2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanununa göre kurulan umumi mağazalar

6) Aşağıdaki hak veya lisanslardan en az birine sahip olan medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar:

- Karasal ortamdan ulusal televizyon yayını yapma hakkı
- Uydu televizyon yayını lisansı
- Birden fazla ile yönelik olarak kablolu televizyon yayını lisansı

30432 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararındaki II. Sayılı Liste aşağıda yer almaktadır.³

1) En az sermayesinin %25'i komu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarına, derneklere, vakıflara, sendikalara, kooperatiflere ve bunların üst kuruluşlarına ait olan şirketler,

2) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumundan sertifika ya da yetki belgesi alıp bu kurum düzenlemelerine tabi olarak faaliyet sergileyen şirketler,

3) Yurt çapında günlük gazete yayımlayan şirketler,

4) Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu düzenleme ve denetimine tabi olan şirketlerdir.

1.7.Denetim Türleri

Denetim faaliyeti ile ulaşılmak istenen amaca göre denetim türleri; finansal tablolar denetimi, uygunluk denetimi ve faaliyet denetimi olarak üç başlıkta ele alınmıştır. Amacı, bir bütün olarak güvenilir ve doğru olup olmadığını tespit etmektir. Denetim ile ulaşılmak istenen amaç, işletme faaliyetlerinin etkin yürütülüp yürütülmediğini ve hedeflerini gerçekleştirme derecesini saptamak olduğunda yapılan denetim çalışması faaliyet denetimi olarak tanımlanır. Uygunluk denetiminde ise amaç, belirli bir otorite tarafından belirlenen ölçütlere ne derecede uyulup uyulmadığının tespit edilmesidir.

³ KGK. 28509 Sayılı Bağımsız Denetim Yönetmeliği. Aralık 2012.
<http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v1/BDY/BDYGuncel22Aralik2015.pdf>

Tablo 5: Denetim Çalışması ve Bu Çalışma İle İlgili Taraflar

Denetim Türü	Amaç	Kapsam	Bağlı Bulunan Ölçek	Kullanma
Finansal Tabloların Denetimi	Finansal bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğinin incelenmesi	Finansal tablolar ve etkileri	Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile finansal bilgileri etkileyen diğer düzenlemeler	- Ortaklar - Kredi Verenler - Resmi Kurumlar - Dernekler
Uygunluk Denetimi	İşletme faaliyetlerinin yetkili otoriteler tarafından belirtilmiş ölçütlere uygunluk derecesinin araştırılması	Tüm işletme faaliyetleri	-Kanun -Yönetmelik -Şirket ana sözleşmesi -Yönetmelik ve sirküler -İç kontrol politika ve prosedürler	Sözleşmelerle İlgili Taraflar
Faaliyet Denetimi	Faaliyetlerin etkinliğini ve verimliliğini ölçmek	Tüm işletme faaliyetleri	Yönetim tarafından hazırlanan bütçeler ve diğer başarı ölçütleri	Yönetim

Kaynak:<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/yayinlar/kitaplar/130/2%20denetim%20turleri.pdf>

1.8. Muhasebe ve Denetim İlişkisi

Muhasebe ve denetim, kullanılan bilgilerin finansal raporlama standartları temeline dayanmaktadır.

Muhasebe ve denetim arasındaki farklar şunlardır:⁴

- Her iki çalışmanın amaçları farklıdır,
- Her iki çalışmanın yaklaşımları farklıdır. Muhasebe çalışmaları inşa edici iken denetim çalışmaları tahlil edicidir,
- Her iki çalışmanın yönleri farklıdır; muhasebe çalışmaları ileriye doğru iken denetim çalışmaları genellikle geriye doğrudur,
- Her iki çalışmanın zamanları farklılık göstermektedir. Muhasebe çalışmaları bütün dönem boyunca devam ederken, denetim çalışmaları dönem sonlarına doğru yoğunlaşmaktadır.

Muhasebe ve denetim ilişkisine baktığımızda, muhasebede kıymet hareketleri ile ilgili bilgilerin muhasebe kayıtlarına geçirilmesi ve özetlenmesi, olayların ve işlemlerin tahlil edilmesi, mali bildirimlerde bulunulması, mali tablolar ve denetim raporlarının yıllık faaliyet raporu ile ortaklara sunulmasıdır. Bunlara ek olarak, finansal nitelikli verilerin kaydedilmesi, işlemlerin önceden belirlenmiş kriterler ve yasal mevzuata uygun olması, muhasebe standartlarından yararlanmasıdır. Denetimde ise mali tablodaki bildirimlerle ilgili delil toplama ve delilleri değerlendirme, yönetimin hazırladığı mali tabloların elden geçirilmesi, bildirimlerin dürüstlüğünün saptanması ve bulgularla ilgili denetim raporlarının hazırlanmasıdır. Ayrıca, finansal nitelikli verilerin doğruluğunun incelenmesi, denetim standartlarından yararlanması, denetim raporunun ilgililere sunulmasıdır.

1.9. TMS/TFRS ve BOBİ FRS

Türkiye’de finansal raporlama, TTK’nın 2012 yılındaki yenilenmesine kadar Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının (TFRS) kullanımı, Sermaye Piyasası Kuruluna tabi olan halka açık işletmelerle sınırlandırılmıştır. TTK’nın yenilenmesi aşamasında, halka açık olmayan işletmelerin de TFRS’ye uygun defter kayıtlarını tutma ve bağımsız denetim raporunu hazırlama zorunluluğu getirilmiştir. Ancak sonraki süreçte kanun

⁴<https://alonot.com/muhasebe-ile-denetim-arasindaki-farklar/>

yürürlüğe girmeden kayıtların standartlara göre düzenlenmesi zorunluluğu kaldırılmıştır. Bağımsız denetime tabi olacak işletme kriterlerinin Bakanlar Kurulu Kararı ile düzenlenmesi getirilmiştir. 2014’de Kamu Gözetimi Kurumu (KGK), TFRS uygulama çerçevesini bağımsız denetim kapsamından ayırıştırarak, Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar (KAYİK) ile sınırlandırmıştır (Ataman ve Cavlak, 2017).

Bağımsız denetime tabi olan fakat TFRS’yi uygulamayan işletmelerin, özellikle Maliye Bakanlığı’nın yayınladığı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) hükümlerini yerine getirmelerini daha sonra da MSUGT’ye ilaveten 2014 tarihinde KGK tarafından yayımlanan “Bağımsız denetime Tabi Olup TMS’leri Uygulamayan Şirketlerin Finansal Tablolarının Hazırlanmasında ve Sunulmasında Uygulanacak İlave Hususlar” yerini getirmelerini zorunlu kılmıştır(Gökçen ve diğerleri, 2016).

Tam Set TMS/TFRS uygulamayan fakat bağımsız denetime tabi olan işletmeler için KGK, 2014 yılında finansal raporlama standardı konusunda çalışmalarına başlamış ve çalışmalar sonuçlanana kadar Yerel Finansal Raporlama Çerçevesi (YFRÇ) olarak adlandırılmıştır. Gerçeğe uygun, karşılaştırılabilir finansal bilgi sağlamak amacıyla genel bir finansal raporlama standardının çıkarılması çalışmaları 2017 yılında sonuçlanmıştır. Standart, 29 Temmuz 2017 tarihli ve 30138 sayılı Mükerrer resmi gazetede yayınlanmıştır. Standartın adı “Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) dır.

1.9.1. Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı

Standartın genel bilgileri aşağıdaki Tablo6’da yer almaktadır.

Tablo 6: BOBİ FRS Hakkında Genel Bilgiler

Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS)	
Yayımlanma Tarihi ve Yeri	29 Temmuz 2017 tarihli Resmi Gazete (Sayı: 30138 Mükerrer) BOBİ FRS Hakkında Tebliğ (Sıra No: 56)
Uygulama Tarihi	01 Ocak 2018 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemleri
Uygulanacak İşletmeler	Bağımsız denetime tabi, TFRS’yi uygulamayan işletmeler

Kapsamı	Münferit ve Konsolide Finansal Tablolar
İçeriği	27 Bölüm ve 9 Ek

Kaynak: KGK. Temmuz 2017. 30138 Sayılı Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ.
<http://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/4105/TurkiyeMuhasebeStandartlar%C4%B1>

27 bölüm ve 9 ek'ten oluşan standardın detaylı içeriği aşağıda yer almaktadır.

27 BÖLÜM

B1 Kavramsal Çerçeve ve Finansal Tablolar

B2 Nakit Akış Tablosu

B3 Muhasebe Politikaları, Tahminler ve Yanlılıklar

B4 Raporlama Döneminden Sonraki Olaylar

B5 Hasılat

B6 Stoklar

B7 Tarımsal Faaliyetler

B8 Maden Kaynaklarının Aranması ve Değerlendirilmesi

B9 Finansal Araçlar ve Özkaynaklar

B10 İştiraklerdeki Yatırımlar

B11 Müşterek Girişimlerdeki Yatırımlar

B12 Maddi Duran Varlıklar

B13 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller

B14 Maddi Olmayan Duran Varlıklar

B15 Kiralamalar

B16 Devlet Teşvikleri

B17 Borçlanma Maliyetleri

B18 Varlıklarda Değer Düşüklüğü

B19 Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Şarta Bağlı Varlıklar

B20 Yabancı Para Çevrim İşlemleri

B21 İş Birleşmeleri

B22 Konsolide Finansal Tablolar

B23 Gelir Üzerinden Alınan Vergiler

B24 Ara Dönem Finansal Raporlama

B25 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama

B26 Dipnotlar

B27 Geçiş Hükümleri

9 EK

E1 Finansal Durum Tablosu

E2 Kâr veya Zarar Tablosu

E3 Özkaynak Değişim Tablosu

E4 Nakit Akış Tablosu

E5 Konsolide Finansal Durum Tablosu

E6 Konsolide Kâr veya Zarar Tablosu

E7 Konsolide Özkaynak Değişim Tablosu

E8 Konsolide Nakit Akış Tablosu

E9 Tanımlar

9 Ek'den oluşan standardın ilk dört başlığı, finansal durum tablosu, kâr veya zarar tablosu, özkaynak değişim tablosu ve nakit akış tablosu münferit finansal tablolardan oluşmaktadır. Geriye kalan 5 ek ise, konsolide finansal durum tablosu, konsolide kâr veya zarar tablosu, konsolide özkaynak değişim tablosu, konsolide nakit akış tablosu ve tanımlar konsolide finansal tabloları oluşturmaktadır.

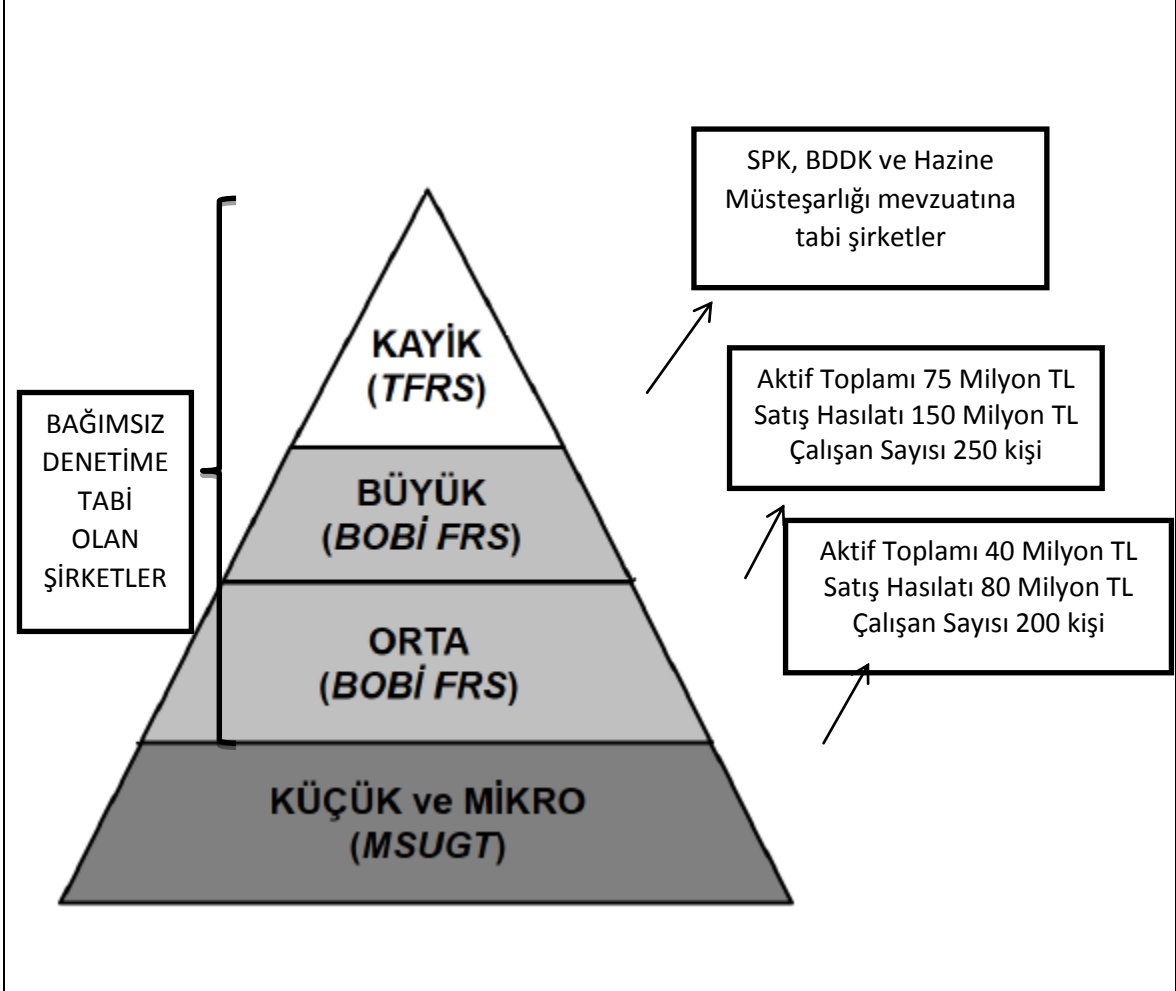
BOBİFRS'nin amacı, gerçeğe ve finansal bilgi ihtiyacına uygun, karşılaştırılabilir finansal bilgileri sağlamaktır (KGK 30138 Sayılı Tebliğ, 2017). Bu amaç kapsamında, BOBİFRS, Tam Set TMS/TFRS'ye göre daha yakın bir dil ile hazırlanarak, BOBİ'ler için gerekli olmayan detaylardan uzak durularak yalnızca ilgili konularda temel ilkeleri ele almıştır.

Büyük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Finansal Raporlama Standardının genel özellikleri ise (KGK 30138 Sayılı Tebliğ,2017):

- Bölümler anlaşılır ve sade bir dille yazılmıştır.
- İşletmelerin karşılaşılabileceği bütün muhasebe işlemlerine yönelik esasları belirlenmektedir. Böylece bir başka standart setine gerek duyulmadan mali tabloların hazırlanmasına imkân sağlamakta ve kabul edilebilir bir finansal raporlama çerçevesi taşımaktadır.
- AB düzenlemeleriyle ve uluslararası muhasebe ve finansal raporlama uygulamalarıyla uyum içerisindedir.
- Ek'te münferit ve konsolide finansal tablo örnekleri verilmiştir.

1.9.2. Tam Set TMS/TFRS ve BOBİ FRS Kapsamının Karşılaştırması

Şekil 1. BOBİ FRS ve Tam Set TMS/TFRS Kapsamı

Kaynak: Gökçen, G., Öztürk, E., ve Güleç, Ö.F. 2018. BobiFrs ve Tfrs'nin Finansal Raporlara Etkileri Açısından Karşılaştırılması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (FESA)*, 3(2), 437-457.

Genel olarak BOBİ FRS'ler dikkate alındığında en önemli kısmını Büyük ve Orta Ölçekli İşletmelerin belirlenen aktif toplamı, satış hasılatı ve çalışan sayısı gibi kriterlerle birbirinden ayrılmış olmasıdır. Bağımsız denetime tabi olma kriterinin gerçekleştirilen işletmeler, tebliğde belirtilen büyük ölçekli işletme sınırlarına gelene kadar Orta Boy İşletmeler olarak; bu sınırların üstünü sağlayan (KYİK hariç) işletmeler de Büyük Boy İşletmeler olarak tanımlanmaktadır. Şekil 1'de büyük işletmede belirtilen üç kriterden en az ikisini peş peşe iki raporlama döneminde sınırı geçen işletmeler, raporlama döneminde bağımsız denetime tabi olmakta veya büyük ölçekli işletme olarak sayılmaktadır. Bağımsız

denetim kriterlerini yerine getirip büyük işleme kriterlerine uymayan işletmeler ise orta ölçekli işletme olarak sayılmaktadır.

KGK'daki verilere göre, 2016'da bağımsız denetim sözleşmesi imzalayan 6.250 şirket yer almaktadır. Bu şirketlerden 1.550'si TFRS, 4.700 şirket ise BOBİ FRS kapsamına girmektedir.⁵

1.9.3. Tam Set TMS/TFRS ve BOBİ FRS Bölüm Karşılaştırması

TMS/TFRS'lerde olduğu gibi finansal durum tablosu, kâr veya zarar tablosu, özkaynak değişim tablosu, nakit akış tablosu ve dipnotlar standarda uygun bir şekilde, açık ve anlaşılır bir dilde hazırlanır. İki standart setinde de varlık ve yükümlülüklerin tanımı ve finansal durum tablosunda yer alabilmesi için gerekli koşullar aynıdır. BOBİ FRS'de ise, gerçeğe uygun değer gibi bir başka ölçüm esası belirlenmediği zaman, varlık ve yükümlülükler ilk kayda alma maliyet bedeli ile ölçülmektedir (Gençoğlu, 2017).

BOBİ FRS'lerde yer alan finansal durum tablosu, kâr veya zarar tablosu, nakit akış tablosu ve özkaynak değişim tablosu formatları genellikle TMS/TFRS ile uyumlu olsa da bazı farklılıklarda bulunmaktadır. TMS/TFRS, BOBİ FRS arasındaki farklardan birkaçı aşağıdaki Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. TMS/TFRS ve BOBİ FRS Setleri Arasındaki Finansal Raporları Etkileyecek Temel Farklılıklar

Karşılaştırılan TMS/TFRS ve BOBİ FRS Bölümleri		Tespit Edilen Farklılıklar
BOBİ FRS	TMS/TFRS	
Bölüm 1: Kavramsal Çerçeve ve Finansal Tablolar	TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu	TMS/TFRS'de kapsamlı gelir tablosu, BOBİ FRS'de kâr veya zarar tablosudur. Bu değişimin en önemli etkisi BOBİ FRS'ye göre oluşturulması gereken kâr veya zarar tablosunda, kapsamlı gelir unsurlarının yer almamasıdır. Kâr veya zarar tablosu, BOBİ FRS'ye göre fonksiyon

⁵ KGK. Temmuz 2017. 30138 Sayılı Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ.
<http://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/4105/TurkiyeMuhasebeStandartlar%C4%B1>

			<p>esasına yönelik hazırlanmalıdır (BOBİ FRS, Ek2, Ek 6). TMS 1'e göre kapsamlı gelir tablosu giderlerin çeşitliliğine ve fonksiyonuna göre hazırlanmaktadır (TMS 1, Par. 102-103).</p>
Bölüm Hasılat	5:	TMS 11, TMS 8, TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinde Hasılat	<p>Hasılat ile ilgili ilkeler TMS 11 ve TMS 18'de yer almaktaydı. Fakat bu iki standart 31 Aralık 2017 tarihinde son verilerek TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinde Hasılat Standardının uygulanmasına başlanmıştır.</p> <p>Satışın vadeli yapılması durumunda vade bir yıldan az ise peşin bedel ile vadeli bedel arasındaki vade farkı BOBİ FRS'ye göre ayrıştırılmamaktadır. Vade 1 yıldan fazla ise vade farkı etkin faiz yöntemine göre ayrıştırılarak ilgili dönem gelene kadar finansal durum tablosunda beklemektedir (BOBİ FRS, Par.5.9).</p> <p>TFRS 15'e göre ise uygulama kolaylığı hariç bütün vade farkları ayrıştırılmamaktadır (TFRS 15, Par.60;63).</p>
Bölüm Stoklar	6:	TMS 12 Stoklar	<p>BOBİ FRS'ye göre stok maliyetlerinin hesaplanmasında tam maliyet yöntemi veya isteğe bağlı normal maliyet yöntemi kullanılmaktadır (BOBİ FRS, Par. 6.12-13). Ancak TMS 2'ye göre ise, normal maliyet yöntemi seçilmektedir (TMS 2, Par. 13).</p> <p>Bir başka farklılık ise, BOBİ FRS'de hasılatın ölçülmesinde vade farkları bir yılı geçen sürelerde ayrıştırılarak peşin fiyat üzerinden ölçülür (BOBİ FRS, Par.6.8).</p> <p>TMS 2'de ise stoklarla ilgili bütün vade farkları ayrıştırılmaktadır (TMS 2, Par. 17-18).</p>
Bölüm Tarımsal Faaliyet	7:	TMS 41 Tarımsal Faaliyetler	<p>Canlı varlıklar BOBİ FRS'ye göre maliyet modeli veya gerçeğe uygun değer yöntemi ile değerlendirilmekte (BOBİ FRS, Par.7.5). Ancak TMS 41'de canlı varlıklar gerçeğe uygun değer yöntemi ile değerlendirilmektedir (TMS 41, Par.12).</p> <p>Taşıyıcı bitkiler olarak adlandırılan meyve ağaçları TMS41 Tarım Faaliyetleri içinde değil, TMS 16 Standardında Maddi Duran Varlıklar olarak kabul edilmektedir (TMS 16, Par. 37).</p> <p>BOBİ FRS'de ise tarımsal faaliyet bölümü içerisindedir.</p>

Bölüm 8: Maden Kaynaklarının Aranması ve Değerlendiril.	TFRS 6 Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendiril.	Dönem sonunda BOBİ FRS'ye göre maliyet modeli ile değerlendirilmektedir (BOBİ FRS, Par. 8.7). TFRS 6'da ise ya maliyet modeli ya da yeniden değerlendirme modeli kullanılmaktadır (TFRS 6,Par.12).
Bölüm 11: Müşterek Girişimlerdeki Yatırımlar	TFRS 11 Müşterek Anlaşmalar	Müşterek kontrol, bir ekonomik faaliyet üzerindeki kontrolün, sözleşmeye dayalı olarak paylaşılmasıdır. BOBİ FRS'de müştereken kontrol edilen işletmeler konsolide finansal tablolarda özkaynak yöntemi kullanılarak raporlanmaktadır. Bireysel finansal tablolarda ise özkaynak yöntemi veya maliyet yöntemi kullanılarak raporlanır (BOBİ FRS, Par. 11.15). Müştereken kontrol edilen işletmeler TFRS 11'e göre, konsolide finansal tablolardan özkaynak yöntemi ile raporlanmaktadır (TFRS 11, Par. 24).
Bölüm 12: Maddi Duran Varlıklar	TMS 16 Maddi Duran Varlıklar	BOBİ FRS'de, bir yıldan kısa vadede alınan maddi duran varlıklarda vade farkı varlığın maliyetine eklenerek aktifleştirilir. Bir yıldan fazla ise, vade farkı ayrıştırılarak peşin fiyat üzerinden ölçülür (BOBİ FRS, Par. 12.9). TMS 16'da ise, vadenin süresi ne olursa olsun vade farkı ayrıştırılır. Yalnızca özellikli varlıkların borçlanma maliyetleri aktifleştirilir (TMS 16, Par. 23).
Bölüm 14: Maddi Olmayan Duran Varlıklar	TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar	TMS 38'de maddi olmayan duran varlıkların faydalı ömrü belirsiz ise itfa edilemez, her dönem sonunda faydalı ömre sahip olup olmadıkları tespit edilmektedir (TMS 38, Par. 88). BOBİ FRS'de ise, maddi olmayan duran varlıkların faydalı ömrü belirsiz ise 5 yıldan az 10 yıldan fazla olmayacak şekilde itfa edilmektedir (BOBİ FRS, Par. 14.33).
Bölüm 18: Varlıklarda Değer Düşüklüğü	TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü	TMS 36'da şerefiye amortismanına konu edilmemekte, değer düşüklüğü tespitine tabi tutulmaktadır (TMS 36, Par. 113;114;117;118). BOBİ FRS'ye göre ise, şerefiye itfa edilmekte ve değer düşüklüğü tespitine tabi tutulmamaktadır (BOBİ FRS, Par.18.23).

Kaynak:<http://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/4105/TurkiyeMuhasebeStandartlar%20C4%B1>

BÖLÜM II. DÜNYADA YAŞANAN VE SERMAYE PİYASALARINI

ETKİLEYEN ÖNEMLİ SKANDALLARA GENEL BAKIŞ

2.1. Enron Skandalı

Dünyaca bilinen firmalar tarafından yapılan bilanço makyajlama ve hileli raporlama vakalarında, firmaların genellikle şirketlerde hayali cirolar yaratma, yapılan hareketleri zamanında kaydetmeme, gider ve yükümlülükleri gizleme, tanımları doğru yapmama ve varlıkları yanlış değerlendirme uygulamalarının kullanıldığı gözlemlenmiştir (Michael,2011).

Mengi (2013)'ye göre, karşılaşılan skandallar büyük kayıplara sebebiyet vermekte olup, finansal piyasalar üzerinde ciddi etkilere sahiptir. Ülke ekonomisinde ve gerçekleştikleri coğrafyalarda da büyük kayıplara yol açmaktadır. Bu doğrultu da Satyam Skandalı "Asya'nın Enron'u", Parmalat Skandalı ise "Avrupa'nın Enron'u" olarak adlandırılmaktadır.

Yaşanan skandalların en büyük yankı uyandıranı 1985 yılında kurulan Amerika Birleşik Devletlerinin en büyük enerji ve gaz dağıtıcı şirketi olan Enron olayı olarak bilinmektedir. Enron firması daha da yükselerek ABD'deki en büyük 500 şirketin içinde 7. sıraya kadar yükselmiş ve 100 milyar doların üstünde enerji ticareti yapma başarısını göstermiştir. Enron firması hızlı bir şekilde yükselme başarısı göstermiş olsa dahi, iki yıl gibi kısa bir sürede iflasa sürüklenmiştir. Yönetim kurulu ile denetim firmasının ihmalkârlığının ve yetkin kalmamasının, Enron'u iflasa iten en önemli nedenler olduğu söylenmektedir (Ertikin,2017).

Enron skandalına kadar bir çok vaka görülmüş olsa da ekonomik ve idari sistemi kapsayan tüm unsurları içine dahil eden bir yolsuzluk olayı ile karşılaşılmamıştır. Enron'un iflası ile kredi derecelendirme kurumları güvenilirliklerini kaybetmiştir.2001 Ekim ayı ortalarında kredi verilebilir notu alan Enron, Kasım sonlarına doğru Junk Bond (Batmış hisse) olarak adlandırılan B2'ye düşürülmüştür. Enron mevcut iş konusu dışında stratejik işler ile farklı sektörlere doğru genişlemiştir. Enron'un batma nedenlerden başlıcası, firmanın bilançosunda bulundurduğu riskleri ve zararları bilanço dışında taşıyarak

gizlemesi ve Özel Amaçlı Girişimler kanalıyla yatırımcılardan saklanması olduğu söylenebilir. Muhasebe ilkeleri doğrultusunda Enron'un ve Özel Amaçlı Girişimlerin göstermesi gereken finansal tablolar ve raporlar manipüle edilmiştir. Kayıpları yatırımcıdan gizleyen bu hileli teknik ile Enron, yaptığı yatırım zararlarını iş ortaklıklarının bilançolarına aktarmış ve mali sonuçları toplamda konsolide ettiği finans tablolarına dahil etmeyerek yaptığı kayıpları saklamıştır(Ertikin, 2017).

Tablo 8: Önceki Yıllarda Enron'un Yaptığı Düzeltmeler

Yıl	Düzeltilme Öncesi İlan Edilen Kâr	Düzeltilmiş Kâr	Düzeltilme
1997	105.000.000.-\$	77.000.000-\$	28.000.000-\$
1998	703.000.000-\$	570.000.000-\$	133.000.000-\$
1999	893.000.000-\$	645.000.000-\$	248.000.000-\$
2000	979.000.000-\$	880.000.000-\$	99.000.000-\$

Kaynak: Sarıoğlu, K. 2002. Enron Olayı. *Yönetim Dergisi*. 41: 49-53.

Sarıoğlu (2002)'nin hazırlamış olduğu tablo doğrultusunda, Enron'un yapmış olduğu hileli kayıt sistemini gözlemleyebilmekteyiz. Ekim 2001 yılında zararını açıklamış, Kasım ayında önceki yıllara ait olan kârını düzeltmiş ve 2 Aralık 2001 yılında ise iflasını vermiştir. Büyük bir yatırımcı kitlesine sahip olan Enron'un 2001 senesi başlangıcında 80 dolar olarak açıklamış olduğu pay senetleri Şubat 2002 bitiminde 0.20 dolara kadar inmiştir (Ertigin,2017). Şirketin finansal raporlarında 1.2 milyar dolar muadili "Sermaye Hesabı" karşılığı olarak kayıt altına alınması gerekirken, senetli alacak kaydı olarak muhasebeleştirildiğine rastlanılmıştır (Catanach ve Ketz, 2012).

Finansal tablolara bakıldığında Enron 979 milyon dolarlık net kâra sahipmiş gibi gözükse de,CEO JeffrySkilling firmanın net kârını1.3 milyar dolar olarak açıklamıştır. Bu rakamsal uyumsuzluk karşısında dipnot veya açıklama olmamasına rağmen karşılaşılan durumahiç kimsetepki göstermemiştir. Yönetim kurulunda bulunan kişiler manipüle edilmiş, yüksek miktarda maaş, prim ve pay senedi seçenekleri ile varlıklarını artırmışlardır (Ertikin, 2017).

2.1.1. Enron'un Batma Nedenleri

Enron hakkında birçok araştırmacı, yapmış olduğu atılımlardan dolayı oldukça iyimser bir tablo oluşturmuştur. Enron ise yapmış olduğu açıklamalarda farklı iş kollarında yapacağı girişimler ile kârının giderek artacağını belirtmiştir. Özel Amaçlı Girişimler (Stratejik İş Kolları) ile kendi iş alanları dışına çıkmaktadırlar. Madencilik, telekomünikasyon, e-ticaret gibi bir çok iş koluna dahil olarak asıl alanı olan doğal gaz işletmelerinden uzaklaşıldığı gözlemlenmektedir (Toraman,2002).

İflasa sebep olan bir diğer nokta ise yanlış muhasebe uygulamalarıdır. Mevcut bulunduğu pozisyonda finansal tablolarındaki zararını yatırımcılarından gizleyerek onlara pembe bir tablo çizmiştir. Kurmuş olduğu Özel Amaçlı Girişimleri muhasebe kayıtlarını gizlemek ve suiistimal etmek için kullanmıştır. Yapılan bu uygulama ile kamuyu yanıltmıştır (Demircan,2007).

Enron'un batma nedenlerinden biri, Arthur Endersen'in hem finansal tabloları oluşturulması hem de tabloları bağımsız olarak denetlemesidir. Sektörün en köklü denetim firması olan Arthur Andersen'in dönemin muhasebe açıklarını kullanarak firmayı olduğundan daha kârlı göstermesi Enron'un sonunu hazırlayan sebepler arasında en önemlisi olarak bilinmektedir. Bu dönemde yürürlükte olan hukuk sistemi yapılan bu hileler karşısında caydırıcı olmamıştır. Enron'un denetim bütçesini düşük tutması ve tecrübesiz çalışan kullanımı, hataların süregelmesine sebebiyet vermiştir (Sarioğlu,2002).

Enron'un batmasının bir diğer sebebi ise, yapılan siyasal bağışlardır. Dönemin başkanı Bush denetim mekanizmasından kaçaabilmek adına maddi olarak desteklenmiş, devlette önemli konumlarda yer alan yöneticileri ve görevlileri yüksek maaş ve paketlerle şirkette önemli pozisyonlara getirmiştir.

2.1.2. Enron Olayından Çıkarılması Gereken Dersler

Kamusal Otorite Açısından

Denetim mekanizmasının tekrardan revize edilmesi, kamusal otoritenin sağlanması adına, ABD'nin yaşanılan skandal sonrası atmış olduğu ilk adım olarak bilinmektedir.

Denetim mekanizmasını garanti altına almak ve art niyetli deneticileri düzene sokmak adına, bağımsız bir üst yapının kurulması gerekmektedir (Demircan,2007).

Muhasebe Mesleği Açısından

Yaşanan skandal sonrası Amerika'da muhasebe ilkelerinden tarafsızlığın çiğnendiğini gözler önüne sermektedir. Enron firması ile denetçisi olan AA firmanın çıkarlarını gözeterek, bilanço dışı faaliyetlerinde bulunan hataları raporunda geçirmeyerek kamu otoritesinin güvenini sarsmıştır. Denetlediği firma ile finansal ilişki içerisinde bulunduğu için taraflı kararlar vererek muhasebe problemlerinin üstünü örtmüştür. Denetimin temel unsuru kamu çıkarlarının korunup korunmadığıdır. Enron skandalı sonrası, kamu ve denetçi arasında güven boşluğu oluşmuştur. Oluşan bu güven sıkıntısı, denetim işinin yeniden gözden geçirilmesi ve denetim işleyişinin finans sisteminin bir uzantısı olduğunu kabul ederek üstesinden gelinebilmektedir(Demircan,2007).

Yatırımcı Açısından

Enron üst kurulu ve denetim firmasının yapmış olduğu yanlış bilgilendirmenin 21.000 çalışanı ve yatırımcıları olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. Fakat bu zeminin hazırlanmasında Enron çalışanlarının da katkısı olduğu yadsınamayacak bir gerçektir. Çalışanlar emeklilik fonlarının çoğunu kendi şirketlerine yatırarak büyük bir risk almışlardır (Demircan,2007). Diğer bir hata ise, mevcut hukuki sistemin açığı ve yatırımcıların ihtiyatlı yaklaşmamasından kaynaklanmaktadır. En büyük muhasebe skandalı olarak bilinen Enron olayı adeta yatırımcılara ders niteliği taşımaktadır. Emeklilik varlıklarını veya fonlarını tek bir şirket altında yapmak yerine, yatırımcıları çeşitlendirilmiş yatırım araçlarında değerlendirmelerinin daha doğru olduğu saptanmıştır (Demircan,2007).

Enron skandalından çıkarılacak dersleri 3 ana etken üzerinden inceleyecek olursak, muhasebe meslek etiğinin çiğnenmemesi gerektiği, denetim mekanizmasının yatırımcının, çalışanın ve kamu otoritesinin çıkarlarını göz önünde bulundurarak tarafsızlık ilkesine bağlı olarak nesnel bir yaklaşımda bulunması gerektiği gözlemlenmiştir. Politikacılar, bürokratlar, denetim şirketi ve üst düzey yöneticilerinin sebebiyet verdiği skandal tarihteki en büyük skandal olarak kayıtlara geçmiştir (Demircan,2007).

2.1.3. Enron Sonrası Gelişmeler

Muhasebe ve mali alanda denetimle ilgili skandalların ortaya çıktığı toplumun mali piyasalara olan güveni sarsılmıştır. ABD Başkanı George Bush, Enron Skandalı sonrası 30 Temmuz 2002 tarihinde yaşanan bu tür olayları engellemek, denetim mekanizmasına olan güvenin tazelenmesi ve bu tür skandalların tekrarlanmasını ortadan kaldırma adına SarbanesOxley yasasını yürürlüğe sokmuştur. Halka arz edilmiş olan şirketleri, denetimini sürdüren firmaları, şirketlerde çalışan muhasebecileri ve iç deneticileri kapsayan bir yasadır (Süer,2003).

Tablo 9: Enron Sonrası Sarbanes-Oxley İle Getirilen Yenilikler

Denetçiler	Yönetim	Denetim Komiteleri
Yeni bir özel gözetim	Çıkar çatışmalarına karşı arttırılmış koruma kapsamı	Dış denetim sürecinin izlenmesine ait doğrudan sorumluluk
Bağımsızlık kuralları seti	Belirli başvuruların açık onaylamaları	Tüm denetim ve denetim dışı hizmetlerin önceden onaylanması
Yeni bir kamu raporlaması seviyesi	Finansal raporlama üzerindeki dahili kontroller hakkında raporlama ve gözden geçirilmiş bildirim şartları	Bağımsızlık ve finansal uzmanlıkla ilgili değiştirilmiş kuralları, kurumsal raporlama ve denetim bulgularıyla ilgili isimsiz şikayetlerin izlenmesi alınması ve büyük bir olasılıkla çözümlenmesi dahil olmak üzere kurumsal raporlama çerçevesinde sürekli genişleye rolün sürdürülmesini içermektedir.

Kaynak: Süer, A.Z. 2003. Profesyonel Muhasebe Mesleğinde Enron Skandalı ve Sonrası Gelişmeler

Yasa Metninin Ana Başlıkları

1. Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu
2. Denetçi Bağımsızlığı
3. Kurumsal Sorumluluk
4. Kapsamı Genişletilmiş Mali Bildirimler
5. Analist Çıkarlarının Çatışması
6. Komisyonun Kaynakları ve Yetkileri
7. Çalışmalar ve Raporlar
8. Kurumsal ve Kriminal Suistimal Sorumluluğu
9. Büro Elemanlarının Suç ve Cezalarının Arttırılması
10. Kurumsal Vergi Beyanı
11. Kurumsal Suistimal ve Sorumluluğu

Halka Açık Şirket Muhasebe Gözetim Kurulu (PCAOB)'nun hedefi, hisset senetleri finans piyasalarında işleme sahip olan firmalara yönelik güvenilir, bağımsız, bilgilendirici ve eksiksiz denetim raporlarının yazılması, yatırımcıların çıkarlarının korunması konularında güçlendirilmesidir (Süer,2003). Deneticinin bağımsızlığında ise, nihai kurallar yer almaktadır. Bunlar; denetim dışı hizmetler, denetim komitesinin ön olayları, sorumlu ortak rotasyonu, dinlenme dönemi, denetim komiteleri ile iletişim, vekil bildirimler, sorumlu ortak ücreti olarak sıralanmaktadır (Süer,2003). Kurumsal sorumlulukta, SEC'in milli menkul değerler borsalarına, uyulması gereken kural ve koşullarını yerine getirmeyen ihracatçı bir kuruluşun menkul değerinin borsada kote edilmesini yasaklaması şeklinde bir talimat vermesini gerektirir. SOX Yasası'nın IV. Başlığındaki içeriğinin kapsamı bu açıdan genişletilmiştir. SEC, bu hükümlerle alakalı temel kuralları tekrar uygulamaya koymuştur (Süer,2003).

2.2. Wordcom Skandalı

1983 yılında Bernard Ebbers tarafından kurulan Worldcom 7 yıl gibi kısa bir sürede piyasa değerini 180 milyar dolara çıkarmayı başarmıştır. 80.000 kişiye iş istihdamı sağlamaktadır. 1999 yılında borsada işlem gören değerli kâğıtlarının bedeli 64 doların üzerinde bulunmaktadır. Worldcom, Birleşmiş Milletlerin ikinci en büyük firması olarak kabul edilmektedir. Firmanın 2001 yılında ettiği 1,4 milyar dolarındaki kârının ve 2002

yılıının ilk çeyreğinde açıklamış olduğu kârın sahte olduğu saptanmıştır. Muhasebe kayıtlarında mali işler genel müdür yardımcısının yaptığı yaklaşık 4 milyon dolarlık usulsüzlük şirket tarafından açıklanmıştır. 3.8 milyar \$ firma giderinin sermaye yatırımı olarak kaydedildiği açıklanmıştır. Muhasebe müdürü Scott Sullivan'ın işine son verilmiştir. Firma bu doğrultuda 2001 ve 2002 yılı ilk 3 aylık dilimi kapsayan sonuçlarını net zarar gösterecek şekilde tekrardan düzenleyeceğini duyurmuştur. Kârlılığını mevcut olduğundan daha yüksek göstermesi borsada işlem gören hisse senetlerinin değerini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu skandal ile borsada işlem gören birçok iletişim hisse senetleri sahibi firmalarda kayıplar yaşamaya başlamıştır. Değer kaybını yaşayan firmaların başında Qwest Communications, Lucent Technologies, Nortel Networks gelmektedir (Demircan, 2007).

Worldcom skandalının perde arkasında Enron şirketinin mali işleri ile ilgilenen Arthur Andersen'in denetim firmasının bulunmasıdır. Enron Skandalında olduğu gibi Arthur Andersen Worldcom'un yapmış olduğu kayıtların Genel Kabul Görmüş Muhasebe prensiplerinin doğru uygulanmadığı dipnot düşülmesine rağmen hazırlamış olduğu raporda hesapların denetimden geçirildiğini ve hiçbir usulsüzlüğe rastlanılmadığını belirtmiştir.

Singleton ve Singleton (2010)'a göre sahte raporlama olaylarında verilen en büyük zarar Enron vakası olarak bilinmektedir. Enron ve Worldcom vakaları üzerine 30 Temmuz 2002 tarihinde Amerikan hükümeti SOX (SarbanesOxly) yasasını yürürlüğe koymuştur.

Worldcom skandalının ortaya çıkması Sprint şirketi ile yapacağı ticari ortaklığın hukuki engellere takılmasıyla başlamıştır. 2000 yılında yapılacak olan bu ortaklığın telekomünikasyon piyasasının rekabetçi yapısına uymadığına karar verilmiştir. Hukuki engeller kapsamında geri adım atmakta kalan Worldcom'un hisse senetleri değer kaybetmeye başlamış ve diğer sektörlerde faaliyet gösteren iştirakler için kullanılan hisse senetleri üzerindeki maliyet farklarının kapatılması bankalar tarafından istenmiştir. Şirket zararını gizleme ve sahte finansal büyüme gerçekleştiren firmanın hileli muhasebe yöntemlerine başvurduğu saptanmıştır (Yardımcıoğlu ve Ada, 2013).

2.3. Parmalat Skandalı

Şirket 2003 dönem sonunda yapmış olduğu 8 milyar dolarlık açık ile İtalya tarihinin gelmiş geçmiş en büyük skandalına imza atmıştır. Parmalat şirketinin iflas etmesine sebebiyet veren üç nedeni bulunmaktadır.

Birinci nedeni, Parmalat Skandalına öncülük eden ana sebep, şirketin kurumsal bir yönetime sahip olmamasıdır. Aile şirketi bakış açısıyla yönetilen kuruluş, kurumsallaşmasına ve faaliyet alanlarının artmasına rağmen profesyonel yönetim anlayışına sahip olamamıştır. Şirket sahipleri tarafından yasalara aykırı yollarla kaynaklar başka şirketlere aktararak, kendi faydaları uğruna azınlık hissedarlarını zarara uğratmıştır.

İkinci neden ise Enron skandalında olduğu gibi Parmalat firmasının denetiminde yapılan büyük hatalardır. Burada en kritik nokta ise Parmalat firmasının denetimini sağlayan DeloitteTouche firması ile Enron'un denetimini sağlayan AA firmalarının aynı firmalar olmasıdır. AA iflası üzerine DeloitteTouche, AA'nın İtalya'da bayisini kurmuştur (Gavridis ve Ficeralla, 2004).

Grant Thornton bağımsız denetim firmasından Deloitte bağımsız denetim firmasına devrolmasına rağmen şirketin varlıklarının %49'unun Grant Thornton tarafından denetime tabii tutulduğu bilinmektedir. İtalya'da bir şirket üzerinde denetim 9 yıllık bir süre içerisinde gerçekleşmektedir. 9 yılın sonunda Grant Thornton tarafından DeloitteTouche'a devrolan şirketi ikinci bir kontrole sokmaması skandalın yaşanmasına zemin hazırlayan en önemli kırılmadır.⁶

Üçüncü ve son sebep ise; teyit mekanizmasının etkili bir şekilde kullanılmamasıdır. Dönemde bağımsız denetimin 4-6 hafta arasında süren teyit uygulaması firmalar tarafından zaman kaybı olarak görülmekte, düşük fayda kazanımı sağladığı düşünülmektedir. Ocak 2003'te AmericanInstitute of CertifiedPublicAccountants teyit mekanizmasının önemini belirten bir bildiri yayımlamıştır. Yapılan bu bildirinin üzerine daha 1 yıl geçmeden Parmalat skandalı patlak vermiş ve 4 milyar Euro'luk teyit hilesi gerçekleştirmiştir. Bu teyit hilesi ile Avrupa'nın o güne kadar yaşanmış en büyük finansal felaketine imza atmışlardır.

⁶www.ft.com/intl/cms/s/0/d52cf9a0-5d2b-11d9-bb9c-00000e2511c8.htmlaxzz3XSbPeya3

Ergen ve Odabaşı, Bank of Amerika'nın 500 milyon dolarlık bono ödemesini yapmaması sonucu ortaya çıktığını iddia etmektedir. Firmanın kendi kayıtlarında 4,2 milyar Euro nakit bulunmasına rağmen, 150 milyon Euro'luk tahvili banka ve devlet kredileri ile ödeyerek tüm şüpheleri üzerine çekmiştir. Şirket iflası engelleyebilmek için yükümlülüklerini, Parmalat şirket iştiraki olan ve Cayman Adaları'nda bulunmakta olan Bonlet adlı Finans şirketinin hesaplarına aktarmıştır. Finans şirketinde 8 milyar Euro bulunması gerekirken, böyle bir kaynağın bulunmadığı ve bilançonun hileli kayıt edildiği fark edilmiştir (Mengi, 2013).

Bütün bu yaşanan problemler sonucunda şirketin 14 yılı aşkın süredir bilançolarda hileli kayıt yaptığı saptanmıştır. Borsa'da işlemleri askıya alınan şirketin CEO'su Calisto Tanzi dolandırıcılık suçundan dolayı 10 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. İtalya'nın kanun sisteminin zayıflığını gözler önüne seren bu skandal sonrası, farklı uygulamalar için çalışmalar başlatılmıştır. Hissedarların, bağımsız deneticilerin, hukukçuların ve denetim şirketlerinin açıklamaları gün yüzüne çıkmıştır.

2.4. Ahold Skandalı

Hollanda menşei olan süpermarket zinciri Ahold, 1887 yılında Albert Heijn tarafından kurulmuştur. Şirketlerde yapılan hileli finansal raporlama skandallarının bir diğeri ise 2003 yılı itibariyle dünyadaki üçüncü en büyük toptan gıda şirketi olan RoyalAhold'da yaşanmıştır.

2000 yılında küreselleşmenin etkisiyle Ahold şirketi, birçok ülkede faaliyet göstermeye başlamıştır. Hızla büyüyen şirketler karşılaştıkları problemler ile zor günler geçirmiştir. Farklı kültürlerin oluşturduğu sorunlar, her ülkenin kullanmış olduğu hukuki sistemin farklılıklarına adapte olma problemi yaşatmıştır. RoyalAhold hisselerinin halka arz olmasıyla denetim işleri ile Deloitte firması ilgilenmektedir (Kanapp,2009).

DeloitteTouche'un gerçekleştirdiği inceleme sonrası, finansal raporlar kayıtlarında gözlemlendiği hileli kayıtlar firmanın sonunu hazırlamıştır. 2001 ve 2002 yılı sonunda firma karının normalden 500 milyon Euro fazla gösterildiği saptanmıştır. Bu skandal sonrası şirket hisselerinde bir günde %63'lük bir değer kaybı meydana gelmiştir (Kurt,2009).

Amerika’da yaşanan Enron skandalı sonrası bir benzer durumda Avrupa’da yaşanılmıştır. Avrupa’nın Enron’u olarak tasvir edilen bu skandal sonrası denetim boşluğu olduğu saptanmıştır. Bu skandal çerçevesinde yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği konusunda hükümet karar almıştır.

2.5. Kanebo Skandalı

Kenebo şirketi Japonya’da 1887 tarihinde kurulmuştur. Kozmetik alanında faaliyet göstermiştir. Bu şirket kısa sürede gelişmiş dünyanın en büyük kozmetik firmalarından biri olmuştur. Fakat bu şirket 2006 yılında meydana gelen muhasebe skandallarıyla gündeme gelmiştir.

Japonya, dünyada yaşanan birçok skandallardan etkilenmiştir. 2006 yılında Karebo skandalı ortaya çıkmıştır. FSA (Financial Service Agency), Japonya’daki dört büyük denetim firmasından biri olan, buna ek olarak PWC’nin ortağı olduğu ChuAoyama adlı denetim firmasının yapmış olduğu faaliyetlerden şüphelenmiştir. Araştırmaların sonucunda, firmanın geçmiş beş yıl boyunca yaptığı kazancın 1.37 milyar dolar fazla görüldüğü açığa çıkmıştır. Firma, 80 milyar dolarlık bir borca sahip gözükmeyle beraber 2002 yılında varlıklarını sadece 7.9 milyar dolar olarak göstermiştir. Bun ek olarak, firma yöneticilerinin gereğinden fazla belirttiği beyanlara denetçi firma da sessiz kalmıştır (Sikka ve diğerleri,2009).

Olaylardan sonra PWC tarafından yapılan ortaklık bozulmuş ve mali müşavirlerin mali tabloları yanlış beyan etmeleri nedeniyle tutuklanmışlardır. ChuAoyama denetim şirketi ise çalışmalarına ‘MisuzuAuditCorp.’ adı altında devam etmiştir (Skinner ve Srinivasan,2012). Daha sonra yapılan araştırmalarda da şirketin denetçisi olduğu NikkoCordial ve SanyoElectric firmalarında da usulsüzlükler ortaya çıkmıştır. Bu tür skandalların ardından 2006 yılında Japonya da J-SOX (Financial Instruments and Exchange Law) yürürlüğe girmiştir.

2.6. Tyco

1960’da Arthur J. Rosenberg tarafından kurulmuştur. 1974 yılında Tyco hisse senetleri NYSE (New York Stock Exchange) de işlem görmeye başlanmıştır. Şirket koruma sistemleri işine de adım atarak Grinnell Fire ProtectionSystems şirketini satın

almıştır. Şirket üretmiş olduğu ürünler ile dünyanın önde gelen şirketlerinden biri olmayı başarmıştır (Mengi,2013).

1999 yılında, satın almış olduğu bir şirket için CIT Group değerinden fazla ödeme yaparak borç içine düşmüştür. 2001 yılında ise Tyco, CIT Group'u satın almıştır. Bunun sonucunda Tyco'nun hisse senetleri artmıştır. 2002 yılına gelindiğinde ise, Tyco'nun gerçekleştirdiği şirket satın almalarının tümü büyük zararlar ortaya çıkarmıştır. CIT Grubunun tamamını satarak kayıplarını biraz olsun düzeltmiştir. Fakat gerekli finans bilgilerini paylaşmadığı ve ettiği kazançları haksız olarak şişirdiği iddiasıyla kendisi hakkında bir dava açılmıştır. (Mengi,2013).

Tyco skandalı Enron, WordCom gibi skandallarla benzerlik gösteriyor olsa da bazı açıdan farklılık içermektedir. İlki, diğer skandallara göre skandalın boyutu biraz daha küçüktür. Şirketin izlediği agresif muhasebe politikasından çok, yöneticilerin kişisel bilgi alanları ve harcamaları üzerinde durulmasıydı. İkinci fark ise, skandal sonucu yöneticiler ceza almasına rağmen şirket iflas etmemiş, varlığını sürdürmüştür (Lease,2006).

2.7. Adelphia

Rigas ailesine ait şirket kablolu yayın konusunda faaliyet göstermekteydi. Rigas 1989 sonlarında JanesIntercable şirketini de satın almıştır. Böylece Adelphia'nın pazar payı da artmıştır. Ayrıca şirket Olympus Communications L.P. adlı bir ortak girişim için ortaklığa adım atmıştır.

ABD'de 37 eyalet ve Porto Rikeo'da yaklaşık 6 milyona yakın abonesiyle Adelphia Communications Corporation, ülkenin en büyük kablolu hizmet sağlayıcılarından biri olmuştur. Adelphia yetkilileri, 2002 yılında işletmeye ait muhasebe kayıtlarında daha önceden kayda girmemiş 2,3 milyar dolarlık bir borcu açıklamıştır. Şirketin, bu kredileri kendi finans tablolarında belirtmediği ve de kredilerin Rigas ailesine ait şahsi harcamalara yönelik olduğu ortaya çıkmıştır (Mengi, 2013). Kayıtlara yansıyan bu ihmâl, firmaya yatırım yapan yatırımcıların dikkatini çekmiş ve bunun sonucunda %70'lik bir hisse senedi kaybı meydana gelmiştir. Ek olarak, Pennsylvania, New York ve SEC mahkemeleri firma hakkında inceleme başlatmış, ve firmanın hisse senetlerinin NASDAQ'ta işlem görmesi son bulmuştur.

Rigas ailesinin işletme fonlarını kendi yararları doğrultusunda kullanmış olmalarının yanı sıra, işletmenin durumunu daha iyi göstermek için muhasebe kayıtları ile oynanarak nakit akışlarını ve abone sayılarını fazla göstermişlerdir. 2002 yılında 18,6 milyar dolarlık bir borç sonucu iflas etmiş ve yapılan yargılamanın sonucunda hapis cezası almıştır.

Diğer skandallardan ayıran özelliği ise Rigas ailesi sahip oldukları hisseleri satmamışlardır. Burada Rigas ailesinin temel hedefinin finans raporlamayı hileli olarak yapıp işletmedeki kişileri dolandırmak değil, fakat zamanında uygun olmayan işletme gereçlerini onlar düzeltilinceye kadar gizlemek olduğu tahmin edilmektedir (Mengi,2013).

2.8. Global Crossing

Global Crossing, telekomünikasyon sektöründe dünya çapında genişlemeyi amaçlayan bir şirkettir. 2001'de Global Crossing'in faaliyetleri azalması ile uzun vadeli anlaşmalarına dayalı hasılatları ile ilgili kayıtların sanki işlem tamamlanmış gibi finans raporlarında gösterilmiştir. Firmanın yaptığı hasılatın doğru olmayan bir biçimde raporlanması, firmanın 100 milyon dolarlık telekomünikasyon tesisini QwestCommunicationas International Inc. Adlı bir şirkete satıp tekrar geri alması sonucu oluşmuştur. Qwest bu olayın satış olduğunu kabul etmese de, herhangi bir nakit akışı olmamasına rağmen Global Crossing bunu bir satış olarak kaydetmiştir. Joseph Perrone'u işe alınarak finansal işlerin başına getirilmiştir. Joseph sahip olduğu denetim tecrübesiyle işletmenin kayıtlarında bulunan yanlışları denetçilerden gizleyebilecektir. Fakat Global Crossing'in finans bölümü başkan yardımcıları hileli finansal raporlama olayını açığa çıkarmışlardır (Mengi,2013). Denetçilerin yapılan sahte satışları ve yapılan mali tablo hilelerini göz ardı etmesinden kaynaklı başarısız olduklarını görmekteyiz. Muhasebe ilkelerine ters düşen denetim ihmalkârlığının başında Enron Skandalından da tanınan Arthur Andersen bulunmaktadır.

2.9.Carme Skandalı

Carme Firması CFO, CEO ve satış müdürlerinin 20 ayrı müşterisine sahte fatura düzenleyerek alacak hesabını aktif tutmuş ve hayali bir kazancı hasılat olarak kayıtlarına geçirmiştir. Her ay sahte fatura düzenlenerek yapılan bu işlem ile AxelCraft firmasında 1 ayda 800.000 \$ satış hasılatı yapıldığı gözlemlenmektedir. Yılsonu ciroları yapmış

oldukları sahte kayıt sayesinde 1.600.000 \$ seviyesindedir. 1993 yılında başlanan bu hileli sistem 1994 yılının 3. Çeyreğine kadar devam etmiştir. 3. Çeyrek sonunda Carme Denetçisi AxelCraft şirketinin alacak hesabında bulunan 800.000 \$ doğruluğunu denetime tabi tutmak istemiştir. Carme Üst Düzey Finans Yöneticisi olan Maria MeiWenner bu tutarı onaylaması konusunda AxelCraft Yöneticileri ile anlaşma sağlamıştır ve denetçi tarafına gönderilen teyit mektubunun onaylatılmasını sağlamıştır. Bu olaylar 1995 yılına kadar devam etmiş ve şirketin muhasebe müdürünün fark etmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır (Bayraktar,2007).

2.10. Xerox Skandalı

Worldcom skandalı sonrası çıkan Xerox hileli kayıt ile hâsılatını fazla göstererek farklı bir skandalı doğurmuştur. 1997-2000 yılları arasında gerçekleşen bu usulsüzlük SEC tarafından saptanmıştır. O dönem denetimini KPMG firması sağlamaktadır. Kurum tarafından gönderilen hesap uzmanının ise 2001 yılında da muhasebe işlemlerinde usulsüzlük yaptığı ortaya çıkmıştır. Şirket sözcüsü olan Christa Carone 1997-2000 yılları arasında yapılan usulsüzlükle şirket hâsılatının görünenden 2.000.000 \$ altında olduğunu kabul etmiş, fakat beklenen 6.000.000 \$ kadar olan farkın sorulması üzerine sessiz kalmıştır(Bayraktar, 2007). Büro donanımları üreticisi olan firma yapmış, olduğu muhasebe hileleri ile kamuoyu güvenini sarsıntıya uğratmıştır. KPMG ile olan sözleşme feshedilerek PricewaterhouseCoopers bünyesi altında denetim faaliyetlerini devam ettirmekteydiler. Şirket o dönem ülke usulsüzlükleri tarihinde en yüksek ceza olan 10.000.000 \$ cezayı ödemeyi kabul etmiştir. İnternet üzerinden işlem gören hisse senedi fiyatları yüzde 28 değer kaybederek 8 \$'dan 5.75 \$'a düşmüştür.

Tablo 10: 2000-2012 Yıllarında Yaşanana Diğer Muhasebe Skandalları

FİRMA	ÜLKE	SEKTÖR	YIL	AÇIKLAMA
Xerox	Amerika	Teknoloji	2000	Finansal tabloların yanlış yorumlanması ve hâsılatın olduğundan yüksek gösterilmesi.
Zhengzhou	Çin	Perakende	2000	Şirketin değerini arttırmak için hâsılatın yüksek

Baiwen				gösterilmesi.
Flowtex	Almanya	İnşaat ve Üretim	2000	Aynı ürünün birden fazla kişiye satılmasıyla haksız ve fazladan gelir elde edilmesi.
Enron	ABD	Enerji	2001	Finansal tablolarda da kar ve zararın gizlenmesi, aktiflerin kalemlerini arttırmak amacıyla kurulan iş ortaklığı.
HIH Insurance	Avustralya	Sigorta	2001	Teminatlardan kâr sağlama amacıyla tazminat yükümlülüklerin düşük tutulması
One. Tel	Avustralya	Telekomünikasyon	2001	Kurumsal yönetim yapısının yetersizliği, yönetim verimliliği için kapasitenin azaltılması ve yatırımcılara doğru olmayan finansal bilgi sunulması.
ComRoad	Almanya	Depoculuk ve Nakliye	2001	Rekabet ve dürüstlüğe aykırı hisse satışı, sahte finansal raporlama.
Vivendi	Fransa	Telekomünikasyon, Medya	2001	Finansal raporların doğru sunulmaması, pay sahiplerinin zararlar karşısında karşıya kalınması..
Kmart	ABD	Perakende	2002	Mali tabloların yatırımcılara yanlış ve sahte bilgilerle aktarılması.
Homestore.com	ABD	Online Yatırım (Gayrimenkul)	2002	Fraud Satış (Sahte satış, satışların hatalı işlenmesi).

Global Crossing	ABD	Telekomünikasyon	2002	Yüksek gelir gösterilmesi, muhasebe belgelerinin ortadan kaldırılması.
Qwest Communications International	ABD	Telekomünikasyon	2002	Gelirinfazla gösterilmesi, uzun vadeli uzlaşmalar için uygun olmayan muhasebe kaydı yapılması.
Worldcom	ABD	Telekomünikasyon	2002	Likidite'nin olduğundan fazla gösterilmesi.
Adelphia Communications	ABD	Telekomünikasyon	2002	Dış borçlanmanın, sermaye giderlerinin yüksek gösterilip borcun saklanması.
Halliburton	ABD	Enerji	2002	Yüksek maliyeti kayıtlara geçirirken usulsüzkayıt yapılması.
ReliantEnergy	ABD	Enerji	2002	Anlaşmalı alım satım ile kazancın artırılması, ürünün belli kişilerle aynı fiyattan alınıp satılması.
Tyco Inc.	İsviçre	Endüstriyel ve Yatırım Hizmeti	2002	Şirket yatırım araçlarının uygunsuz kullanımı, birleşmelerde hileli muhasebe uygulamaları.
El Paso Corporation	ABD	Enerji	2002	Karşılıklı alım satım yapılması.
CMS Energy	ABD	Enerji	2002	Karşılıklı anlaşmalı alım satımla gelir ve giderlerin yüksek gösterilmesi.
DynegyInc.	ABD	Enerji	2002	Karşılıklı anlaşmalı alım satımla gelir ve giderlerin

				gizlenmesi.
PeregrineSystems	ABD	Teknoloji	2002	Satışların fazla gösterilmesi.
Merck&Co.	ABD	Sağlık (İlaç)	2002	Alınmayan sigorta primi kesintilerinin, muhasebe kaydının yapılması.
AOL Time Warner	ABD	Medya, Eğlence, İnternet	2002	Satışların ve kazancı gereğinden fazla gösterilmesi.
Bristol Myers Squibb	ABD	Sağlık (İlaç)	2002	Malların dağıtım kanallarına istiflenmesi, satış adetlerinin fazla gösterilmesi.
Duke Energy	ABD	Enerji	2002	Karşılıklı anlaşmalı alım satımla gelir ve giderlerde yapılan sahte kayıtlar.
Mirant	ABD	Enerji	2002	Mevcut ürünün ve borçların olduğundan fazla gösterilmesi.
NicorEnergy LLC	ABD	Enerji	2002	Varlıkların çok, borçların az gösterilmesi.
Sunbeam	ABD	Elektrik, Elektronik	2002	Hileli satış rakamlarıyla giderlerin düşük, gelirlerin yüksek gösterilmesi.
Federal Home LoanMortgage Corporation(Fred die Mac)	ABD	Finansal Hizmet (İpotekli Konut Finansmanı)	2002	Gelirin düşük gösterilmesi.
LiventInc.	Kanada	Eğlence	2002	Şirket hâsılatının sahte fatura ve rüşvetle düzenlenmesi, gelirin

				olduğundan fazla gösterilmesi.
ImClone	ABD	Sağlık	2002	Bilgi sızdırma yoluyla piyasa değerinin düşürülmesi.
Nortel Networks	Kanada	Telekomünikasyon	2003	Gelirin hileli olarak yüksek gösterilmesi, yöneticinin fazladan aldığı primler.
Health South	ABD	Sağlık (İlaç)	2003	Getirinin yüksek olduğunu söyleyerek kamuoyunu yanıltma.
Parmalat (Avrupa'nın Enron'u)	İtalya	Gıda	2003	Hileli muhasebe kayıtları.
Kanebo	Japonya	Tekstil, Kozmetik	2003	Usulsüz finansal tablo düzenlenmesi.
ABB (Asea Brown Boveri)	İsveç	Enerji-Teknoloji	2003	Öz sermayenin üst düzey yöneticiler tarafından şüpheli kullanımı.
Skandia	İsveç	Sigorta	2003	İşletme varlıklarının üst yönetim tarafından kötüye kullanılması.
SK Global	Güney Kore	Enerji	2003	Gelirin bilinen değerinden yüksek gösterilmesi.
FannieMae	ABD	Finansal Hizmet	2004	Kârın düşük gösterilmesi.

AIG (American International Group)	ABD	Sigortacılık, Finansal Hizmet	2005	Sahte kayıt ile zarar karşılığının yükseltilmesi.
Livedoor	Japonya	Teknoloji	2006	Bilanço makyajlama ve hisse senedi fiyat dolandırıcılığı.
NikkoCordial	Japonya	Finans	2006	Sahte hisse senedi piyasası oluşturup getirinin fazla gösterilmesi.
LehmanBrothers	ABD	Bankacılık	2008	Riskli ipotekli konut finansman sistemi.
Bernard Madoff	ABD	Bankacılık	2008	Vergi kaçakçılığı ve hisse senedi piyasasına hileli finansal bilgi sunulması.
General Motors	ABD	Otomotiv	2008	Kaybın kazanç gibi gösterilmesi.
Satyam (Hindistan'ın Enron'u)	Hindistan	Bilişim	2009	Varlık ve gelirlerin olduğundan yüksek gösterilmesi.
Sino-Forest Corporation	Çin	Ormancılık	2011	Pay sahiplerine hatalı kâr ve üretim bilgisi verilerek işletme değerinin yüksek gösterilmesi.
Olympus Corporation	Japonya	Teknoloji	2011	Dalgalı ödemeler ve giderlerin gizlenmesi.
DHB Industries	ABD	Askeri Malzeme Üretimi	2011	Usulsüz finansal raporlama, varlıkların sahsi çıkarlar için

				kötüye kullanılması.
Autonomy Corporation	ABD	Teknoloji	2012	Uygun olmayan muhasebe kayıtları, sahte beyan ile mali ölçütlerin olduğundan fazlasunun yapılması.

Kaynak: Yardımcıoğlu, M., ve Ada, Ş. 2013. Kronolojik Bir Sırayla Muhasebe ve Finansal Raporlamada Usulsüzlük ve Skandallar. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 3(1): 43-55.

Tablo 10'da 2000-2012 yıllarındaki skandallara bakıldığında enerji ve telekomünikasyon sektörleri göze çarpmaktadır. Yapılan kısıtlamaların ortadan kaldırılıp daha ileri düzeyli sermaye piyasası araçlarını kullanmaya başlamaları ve finans anlaşmaları yapmalarına neden olmuştur. Bu şekilde yüksek kârlar elde edilmiştir. Yüksek kârın devam etmesiyle karmaşık anlaşmaların gerçekleşmesine ve riskin artmasına neden olmuştur. Enron ve diğer firmalarla alakalı olarak bu durumda, anlaşmazlık yaratan zararlar saklanmış ve hileli bilanço harici işlemler tekeli bir anlayıştan daha rekabetçi ve dinamik işletmelerin oluşturduğu bir şekle konulmuştur. Yasalara aykırı olan işlemlerin gelir olarak kayıt altına alınmasına neden olmuş ve sonrasında büyük kayıp ve iflaslarla sonuçlanmıştır (Giroux,2008). Yine yukarıdaki tabloya baktığımızda en çok skandal ABD'de görülmektedir. Skandalların en çok gerçekleştiği yıl ise 2002 olarak göze çarpmaktadır.

2.11. Uluslararası Denetim Standartlarında Açıklık Projesi

Denetim süreçlerinde uyulması gereken minimal niteliklerini gösteren Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları (GKDS) Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü tarafından 1947 yılında sunulmuştur. Denetim faaliyetinde yapılması gereken temel ilkeleri ve mesleki gereklilikleri gösteren GKDS adı Denetim Standartları Açıklamaları olarak değiştirilmiştir. Denetim Standartları Açıklamaları etkin denetimin yapılmasında önemli bir role sahiptir.

1978 yılında kurulan Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB), Uluslararası Denetim Standartlarını belirlemekte ve yayınlamaktadır. Bu kurulun

eski adı Uluslararası Denetim Uygulamaları Komitesi (IAPC) şeklindedir. 1991 yılında ise Uluslararası Denetim Standartları olarak değişmiştir. 2002 yılında da Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu adıyla değiştirilmiştir.

2004 yılında başlayıp 2008 yılında tamamlanan Açıklık Projesinin amacı standartların anlaşılabilirliğini arttırmak ve kullanımını kolaylaştırmaktır. Açıklık Projesi ile Uluslararası Denetim Standartlarının yeni düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Tüm standartlarda yer alan hüküm ve içerdikleri tüm kelimelerin anlaşılabilirliğini en basit hale getirebilmek için çıkartılmıştır. 2008 yılında tamamlanan proje ile Uluslararası Denetim ve Kalite Kontrol Standartları üzerinde değişikliklerin mimarı olarak adlandırabiliriz. 2009 yılında ise El Kitabı olarak yayınlanmıştır (Erol ve Aslan, 2017).

Uluslararası Denetim Standartlarının anlaşılabilirliğini kolaylaştırmak adına çıkartılan bu proje ile uygulamalardaki bulunan hükümlerin anlaşılmasını sağlayacak rehber ayrı bölümlerde sunulmuştur. 2008 yılında yapılan bir projenin sonucu olarak bu standartların yeniden düzenlenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. 36 adet standardın bu doğrultuda tekrar incelenerek yeniden düzenlenmesi gerektiğine karar verilmiştir. 1 adet yeni standart da Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu tarafından kabul edilmiştir.⁷

2.11.1. UDS 200, Denetimin Uluslararası Standartlara Göre Yürütülmesi ve Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları

Uluslararası Standartlara Göre Yürütülen Denetimin ve Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları Standardı olan UDS 200'ün proje kapsamında öneminin arttığı gözlemlenmiştir. Standart bir denetçinin yerine getirmesi gereken yükümlülükleri doğru uygulayabilmesi için tüm metnin anlaşılmış olması gerektiğini vurgulamaktadır. Hükümlerden çıkarılacak anlamları, kapsamını ve prosedürleri açıklamaktadır. Standart kapsamında denetçinin genel hedeflerinin belirlenmiştir. Standart 4 ana konuyu ele almıştır.⁸

-Etik yükümlülükler

-Mesleki şüphecilik

⁷<http://www.dtaudit.com/dosyalar/Egitim/Denetim/1.Hafta/1.%20B%C3%96L%C3%9CM%20DENET%C4%B0M%C4%B0N%20%C3%87ER%C3%87EVES%C4%B0.pdf>

⁸<http://www.tmud.org.tr/DocumentPage.aspx?MenuID=28>

-Mesleki yargı

-Yeterli ve Uygun Denetim Kanıtı

Uluslararası Denetim Standartlarında uygun bir denetim süreci sağlayabilmek için denetim standartlarına uyulması ve belirtilen hedeflerin gerçekleştirilmesi konu edinilmiştir.

Açıklık Projesi kapsamında önemli bir yenilik de daha küçük ölçekli şirketler ile ilgili özel muhakemelerin UDS200 kapsamına alınmasıdır. Standart kapsamında küçük ölçekli şirketlerin özellikleri maddeler halinde sıralanmıştır. Bunlar:⁹

- İşletme sahibinin veya yönetiminin genellikle tek kişide olması beklenmektedir. Az sayıda kişide toplanması
- Doğru ve karışık olmayan işlemlerin mevcudiyeti
- Kayıt tutma sisteminin basitleştirilmesi
- İş hattı ve ürün adetinin azaltılması
- İç kontrolün azaltılması
- Büyük kapsamlı kontrolörlerin sayısının azaltılması
- Personel iş yükünün arttırılarak az sayıda personel çalıştırılması

2.11.2. UDS 220, Finansal Tabloların Denetiminde Kalite Kontrol

Açıklık projesi ile birlikte yeniden yazılmış standartlar içerisinde yer almaktadır. Kalite kontrol sistemini yüksek seviyede tutmak, sözleşme ekibinin rolünü daha önemli hale getirmek, denetimin kalitesinde liderliğin sorumlulukları, etik kurallar, müşteri ilişkileri ve özel sözleşmelerin kabulü ve istikrarı, sözleşme takımının görevlendirilmesi, sözleşmenin yürütülmesi ve gözetim başlıklarını 25 madde ve 35 açıklama maddesinde yeniden ele alınmıştır.¹⁰

Denetimin kalitesinden Sorumlu Baş Denetçinin sorumluluğundadır. Ekibinde bulunan diğer denetçilerin denetimin etik ilkelerini suistimal etmemeleri gerekmektedir. Dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik, mesleki özen ve titizlik, güvenilirlik ve mesleki

⁹<http://www.tmud.org.tr/DocumentPage.aspx?MenuID=28>

¹⁰<http://www.tmud.org.tr/DocumentPage.aspx?MenuID=28>

davranış denetimin etik ilkeleridir. Kalite kontrol sistemleri, politikaları ve prosedürleri denetim firması sorumluluğundadır. Sorumlu ortak baş denetçi ise, denetim sürecinin yürütülmesi, yasal düzenlemeler kapsamına uygun olarak yapılması, yönlendirme, gözlem, verimlilik ve yazılan denetim raporlarının gerçekleri daha doğru bir şekilde yansıtmak biçimde oluşturulmasından sorumludur.

2.11.3. UDS230, Denetimde Belgelendirme

Açıklık projesi ile birlikte yeniden yazılmış standartlar içerisinde yer almaktadır. Denetim belgelerinin hazırlanmasındaki sorumlulukları belirtmiştir. Belgelerin zamanında hazırlanması, yapılan denetim prosedürlerinin ve toplanan denetim kanıtlarının belgelendirilmesi, belgelerin denetim dosyasında arşivlenmesi başlıkları 16 ana paragraf ve 25 açıklama maddesi ile anlatılmaktadır. Uygun ve yeterli şekilde hazırlanmış denetim belgeleri denetimin etkinliğini ve kalitesini arttırmaktadır. Belgelendirme ayrıca;

- Denetim ekibine bağımsız denetimin planlanıp yürütülmesi konusunda yol göstermek,
- Ekip üyelerinin sorumluluklarının yerine getirilmesinde yardımcı olmak,
- Ekip üyelerinin kendi çalışanlarından sorumlu olması,
- Gelecek dönemlerde de önem arz edecek hususların kaydedilmesine imkân vermek
- Kıdemli denetçinin kalite kontrol denetimini yapmasını sağlamak,
- Kanun ve diğer yasal düzenlemelere uyum kapsamında kıdemli denetçinin bağımsız bir soruşturma yapmasına imkân sağlamak.

2.12. Bağımsız Denetim Yönetmeliğine Göre Kurulca Yapılacak İdari Yaptırımlar

26 Aralık 2012 tarihinde, 28509 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan idari yaptırımlar aşağıda yer almaktadır.

Kurul tarafından 26 Eylül 2011 tarihli ve 660 Sayılı KHK hükümlerine göre yapılan düzenlemelere, Kurulca alınan genel ve özel nitelik taşıyan kararlara ve belirlenen standart ve formlara aykırı hareket edilmesi durumunda idari para cezası yaptırımına karar verilmektedir.

İnceleme ve denetimler, diğer kurum ve kuruluşların bildirimleri veya ihbar ve şikayetler sonucunda yapılan denetim çalışmaları, 660 Sayılı KHK'ye, TTK'da bulunan denetimle alakalı hükümlere ve kurumsal düzenlemelere karşıt olarak yerine getirdikleri tespit edilenlere Kurul kararı ile uyarı, faaliyetleri geçici olarak durdurma ve faaliyet iznini tamamen iptal etme yaptırımları uygulanır.¹¹

Denetim firmalarında ve denetçilere, aşağıdaki koşullar oluşturulduğunda uyarı şeklinde bir yaptırım uygulanır. Bunlardan bazıları şöyledir (KGK, RG 28509, Madde 40):

- Bağımsızlığı tehdit eden durumlara yönelik gerekli tedbirlerin alınmaması ve bunlara yönelik değerlendirmelerin kayda geçirilmemesi,
- Belirtilen taahhüdün verilmemiş olması,
- Reklam yasağına uyulmaması,
- Sürekli eğitim programlarına katılım olmadığının anlaşılması veya belirlenen süre sonunda eğitim programlarının tamamlanmaması,
- Mesleki sorumluluk sigortasının yapılmaması,
- Kuruma yapılacak bildirimlerin zamanında, eksiksiz ve doğru olarak yerine getirilmemiş olması,
- Kurumca belirlenmiş olan ücret tarifesine uyulmamasıdır.

Kurulun bir takım aykırı hareketlerde bulunduğu tespit edilmesi halinde, denetim kuruluşlarının ve denetçilerin faaliyet izinleri, yapılan eylemin ağırlığına bağlı olarak, Kurul kararıyla belirlenen süre ile iki yılı geçmemek üzere faaliyet izni askıya alınmaktadır (KGK, RG 28509, Madde 41). Bu durumlardan bazıları ise şöyledir:

- Türk Denetim Standartları çerçevesinde mesleki özen ve titizliğin gösterilmesi durumunda gerçeklere aykırı bir fikrin bildirilmesi,
- Yapılan denetim çalışmalarında Türk Denetim Standartları çerçevesinde dürüstlük, tarafsızlık, bağımsızlık, sır saklama ve diğer etik ilkelere uyulmaması, güvenilir ve kaliteli denetimlerin gerçekleştirilmemesi,
- Denetim ekiplerinde aranan koşullara aykırı davranılması,

¹¹ KGK. Aralık 2012. 28509 Sayılı Bağımsız Denetim Yönetmeliği. <http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v1/BDY/BDYGuncel22Aralik2015.pdf>

- Uyarı gerektiren bir fiilin, uyarıya rağmen devam ettirilmesi ya da yaptırımın kesinleşmesinden itibaren iki yıl içinde tekrar edilmesi veya uyarı gerektiren farklı fiillerin üçüncü defa islenmesi durumlarıdır.

Bir diğer yaptırım olan faaliyet izninin iptalinde ise, aykırılık tespit edilen durumlarda, denetim kuruluşlarının ya da denetçilerin faaliyet izinleri Kurul kararıyla süresiz iptal edilmektedir. Meydana gelen bu aykırılıklardan bazıları;

- Yetki belgesinin kasten yanlış ya da yanıltıcı beyanlarda bulunmak amacıyla veya hukuka aykırı başka yollarla alınması,
- Yetkilendirme şartları taşımadığının daha sonradan tespit edilmesi,
- Denetçilerin görüş yazılarında kasıtlı olarak, olumlu görüş bildirmesi gerekirken olumsuz, olumsuz görüş bildirmesi gerekirken olumlu, görüş bildirmekten kaçınması gereken durumlarda olumlu görüş bildirilmesi,
- Denetime olan güveni sarsacak ve denetimi geçersiz sayacak derecede bağımsızlığın ve tarafsızlığın kaybedilmiş olmasıdır (KGK, RG 28509, Madde 42).

BÖLÜM III. HİLE DENETİM TEKNİKLERİ VE DÜZENLEMELERİ

3.1. Hile Denetim Teknikleri

3.1.1. Türkiye’de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Hile Denetim Teknikleri

Hile denetimi, ortaya atılan hile iddialarını ipuçları, ihbar ve muhasebe teknikleri aracılığıyla çözüme kavuşturan bir disiplindir. Kanıtların dokümantasyonu, soruşturma raporu yazma, elde edilen bulguların doğrulanması ile hilenin ortaya çıkarılması ve önlenmesini içermektedir (Ataman ve Aydın, 2017). Hem iç denetçiler hem de bağımsız denetçiler uygulamış oldukları farklı yöntemler ve teknikler ile hileleri önlemeye çalışmaktadırlar (Doğan ve Kayakıran, 2017).

Hilelerin ortaya çıkarılmasında kullanılan denetim tekniklerinden bazıları şunlardır:

- Benford Yasası
- Yapay Sinir Ağı
- Kırmızı Bayrak Tekniği
- Çapraz Denetim Tekniği

Benford Yasası; denetim çalışmalarında, hilelerin tespitinde kullanılan önemli bir yöntem tekniğidir. Bu yasa, rakamların meydana geliş sıklıklarını açıklayan bir matematik yasasıdır. Bu yöntem, bir sayı listesinde oluşan basamakların beklenen frekanslarını açıklamaktadır. Mark Nigrini, Benford Yasasının muhasebede meydana gelen hilelerin ortaya çıkarılmasında etkin olabileceğini düşünmüş ve New York’taki Brooklyn Hileler Servisi, bu modeli kullanarak şirketlerdeki muhasebe hilelerini ortaya çıkarmıştır (Doğan ve Kayakıran, 2017).

Yapay sinir ağı modeli ise, daha kuvvetli istatistiksel bir model olarak öne sürülmüştür. Bu metot ile veri sistemlerindeki işlemlerin birbiriyle ilişkileri saptanmakta ve bu işlemleri adlandırma, kategorize etme, belirleme, ve değerlendirme komutlarını uygulayabilmektedir. Yapay sinir ağlarına dayalı olarak geliştirilen, muhasebe ve finans alanlarına yönelik ticari amaç ile kullanılan birçok sistemde tanımlanmıştır.

Bir diğer teknik olan kırmızı bayraklar ise, işletmede meydana gelebilecek risk faktörleridir. Bu hile belirteçleri, işletmelerde hileye karşı bir eğilim olduğunu göstermektedir (Sandhu, 2016). Hile belirteçleri, işletme yönetimini veya çalışanlarını işletme lehine ya da kişisel kazanç sağlama adına hile yapmaya zorlayan durumlar, fırsatlar, baskılar veya kişisel özelliklerdir (Gullkvist ve Jokipii, 2013). Kırmızı bayraklar yöntemi, sonuca götürmekten daha çok hilenin meydana gelebileceğini belirtmektedir.

Çapraz denetim tekniğine baktığımızda, muhasebe alanında hesapların nasıl işlediğine ilişkin yapılan bir denetleme tekniğidir. Bu metotta, hangi hesapların birbiriyle çalıştığı saptanır ve beraber çalışmaması gereken hesapların aynı kayıt alanında bulunması sağlıklı olarak algılanmamakta ve durumun incelenmesi gerekir (Fido, 2016).

3.1.2. İngiltere’de Hile Denetim Teknikleri

Yapılan hileler diğer ülkelerde olduğu gibi İngiltere’nin ekonomik düzeyini mali pazara sokmaktadır. Hilekârlık ve dolandırıcılık İngiltere Kamu Kuruluşlarının üstesinden gelmesi gereken sorunların başında gelmektedir. Hile manipölasyonları yüzünden kaybedilen paralar oldukça yüksektir. Kaybedilen para miktarlarını azaltmak amacı ile dolandırıcılık raporu hazırlanmış ayrıca Ulusal Yolsuzluk Ajansı (NationalFraudAgency) kurulmuştur. 2014 yılında ise bu kuruluş kapatılarak çalışanları, İngiliz Ulusal Suç Ajansı (NationalCrimeAgency)’na aktarılmıştır (Fido, 2016).

İngiltere’de, muhasebe ve finansal raporlama ile ilgili yasal düzenlemeler 1884 yılında şirketler kanununu ile şekillenmiştir. 1900 yılında denetim süreçleri ile ilgili köklü değişiklikler yapılsa da, şirketler kanunu 1947 yılında revize edilmiştir. İngiltere ve Galler Yeminli Muhasebeciler Enstitüsü (TheInstitute of CharteredAccountants in EnglandandWales – ICAEW) muhasebe uygulama çalışmalarını 1970 yılında geliştirmiştir. (Fido, 2016).

3.1.3. Fransa’da Hile Denetim Teknikleri

Genel Hesap Planı’na bağlı olan bir finans raporlama sistemi bulunmaktadır. 1947 yılında Muhasebe Normalizasyon Komisyonu yayınlanmıştır. 1957’de Ulusal Muhasebe Konseyi (CNC) tarafından inceleme yapıldıktan sonra yürürlüğe girmiştir(Özkan ve Terzi, 2010). Ulusal Muhasebe Konseyi’ne ait görevlerden biri de ekonomi alanında muhasebe

ile ilgili konuları saptamak, değerlendirmek ve öneride bulunmaktır. Ayrıca işletmelerin, bütçe ve ekonomik bilgilerinin kullanılmasıyla ilgili önerilerde bulunmaktır.

Tablo 11. Türkiye, İngiltere ve Fransa’da Hile Önlemeye Yönelik Yöntem ve Denetim Teknikleri

	Türkiye	İngiltere	Fransa
Fiziki İnceleme Teknikleri	✓	✓	✓
Analitik İnceleme Teknikleri	✓	✓	✓
Fısıltı Yönetimi	✓	✓	✓
Sinerji Kültürü	✗	✓	✗
Kırmızı Bayraklar	✓	✓	✓
Çapraz Denetim Tekniği	✓	✓	✓
Organizasyonda Kültür ve Etik Değerlerin Meydana Gelmesi	✓	✓	✗
Kamuoyu Bilinçlendirme	✗	✓	✓
Örnekleme	✓	✓	✓
Benford Yasası	✓	✓	✓

Kaynak: Nadler, J., ve Schulman, M. (2015). Kamu Sektöründe Fısıltı. <https://www.scu.edu/ethics/focus-areas/government-ethics/resources/what-is-government-ethics/whistle-blowing-in-the-public-sector/>

Yukarıdaki tablo 11’e bakıldığında üç ülkede de kullanılan teknikler, fiziki inceleme teknikleri, analitik inceleme teknikleri, fısıltı yönetimi, kırmızı bayraklar, çapraz denetim tekniği, örnekleme ve benford yasasıdır. Fiziki denetim tekniği hesap kalemlerinin varlığını doğrulamak için kullanılmaktadır ve böylece denetim kanıtı sağlamaktadır. Analitik inceleme teknikleri ise, finansal ve finansal olmayan verilerin kendi içindeki ve aralarındaki rasyonel ilişkilere dayanarak finansal bilgilerin değerlendirilmesini ifade etmektedir (BDS 520, 2014). Bu denetim işlevi oran analizleri, karşılaştırmalar, karşılıklı hesaplar arasında bağlantı kurma gibi işlemlerden oluşmaktadır.

3.2. Hile Denetimi İle İlgili Düzenlemeler

3.2.1. ABD’de Hile Denetimi İle İlgili Düzenlemeler

1940 yılında ABD’de denetim ile ilgili çeşitli değişiklik ve düzenlemelere gidilmiştir. Sırası ile bunlar;

“McKesson – Robbins Olayı (1940), Cohen Komisyonu Raporu (1978), Treadway Raporu (1987), COSO Raporu (1992), PCAOB (1993-1995), Blue Ribbon Komitesi Tavsiyeleri (NYSE / National Association of Securities Dealers) (1999), Blue Ribbon Komisyonu Tavsiyeleri (National Corporate Directors) (1999), Sarbanes-Oxley Yasası (2002)”

İlk olarak McKesson – Robbins Olayına baktığımızda, SEC (Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu) 1930 sonlarında meydana gelen skandallardan dolayı denetim ile ilgili yeni düzenlemeler getirmiştir. 1972’de yayınlanan SEC tebliğine göre halka açık şirketler tarafsız yöneticilerden kurulmuş bir denetim ekibi kurulması zorunluluğunu koymuştur. Oluşturulan denetim ekibinin üyelerinin bağımsız olup olmadığının belirtilmesi üzerinde durulmuştur. Çıkartmış olduğu Yabancı Yolsuzluk Kanunu (FCPA) ile SEC, iç kontrol mekanizmasını güçlendirmiş ve usulsüz olan ödemeleri tamamen ortadan kaldırmıştır (Karahana, 2017).

Bir diğer yapılan düzenleme ise Treadway Raporudur. Bu rapor 1987’de ortaya atılmış olup denetim komitesinin sorumluluklarının belirtildiği ilk resmi belge olarak çıkmıştır. Treadway Raporunda denetim komitesinin işletmenin finansal raporlama sürecini ve iç kontrol sistemini doğru bir şekilde anlaması ve gerekli incelemelerin yapılmasını belirtilmiştir (Karahana, 2017).

COSO Raporunda ise, 1992 yılında Organizasyonları Denetleme Komitesi (COSO) yayımlanmıştır. Raporda özel sektör denetim talimatlarında değişikliklere gidilmiştir. 2000 yılından sonra ise güncel standartlara geçilmiştir. Şirket iç kontrol sistemini oluştururken dikkate aldığı temel kaynak bu rapordur. Yapılan araştırmalar sonucunda büyük şirketlerin iç kontrol sistemlerini bu rapor etkisiyle oluşturmasının oranı %63’dür (Karahana, 2017).

Blue Ribbon Komitesi Tavsiyeleri ve Blue Ribbon Komisyonu Tavsiyeleri ABD denetimi açısından oldukça önem taşımaktadır. İlk olarak 1999 yılında NYSE, SEC, NASDAQ gibi kuruluşlardan tavsiyeler alarak denetim komisyonunun etkinliğinin artırılması için tavsiye kararı almıştır. Daha sonrasında ise, denetim komitesi alanında NYSE, SEC ve NASDAQ komisyonu daha güncel ve yeni düzenlemeler yapmışlardır. Yapılan bu düzenlemelerde çoğunlukla komitenin sahip olması gereken sorumluluklar ve uygulamalar vurgulanmıştır. Yayımlanan bu raporda küçük veya büyük, kamu veya özel, kâr amacı taşıyan veya taşımayan gibi ayrımlar olmadan genel bir çalışma rehberi ortaya konmuştur (Karahana, 2017).

Amerika’da Enron, Xerox, Worldcom gibi firmalarda meydana gelen usulsüzlükler Sarbanes-Oxley Yasasını ortaya çıkarmıştır. SOX Yasası SEC tarafından uygulanmaya başlatılmıştır. SOX Yasası ile muhasebe standartları yeniden düzenlenmiştir. Bu yasada, üst yönetimdeki çalışma sorumluluğu ve işletme alanındaki sorumluluğun artırılması ile kamuya açık firmaların finans raporlama kalitelerinin ve şeffaflığının geliştirilmesini hedefleyen hükümler bulunmaktadır (Güler, 2010).

SOX Kanunu 11 ana başlıktan ve 66 alt başlıklardan oluşmaktadır. Bunlar (Çatıkkaş, 2012):

1. Başlık: Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu (Public Company Accounting Oversight Board)
2. Başlık: Denetçi Bağımsızlığı (Auditor Independence)
3. Başlık: Kurumsal Sorumluluk (Corporate Responsibility)
4. Başlık: Mali Bilgilerin ve Finansal Açıklamaların Arttırılması (Enhanced Financial Disclosures)
5. Başlık: Analist Çıkarlarının Çatışması (Analyst Conflicts of Interest)
6. Başlık: Komisyonun Kaynakları ve Yetkileri (Commission Resources and Authority)
7. Başlık: Çalışmalar ve Raporlar (Studies and Reports)

8.Başlık: Şirket ve Suçlunun Hilelerdeki Sorumluluğu
(CorporateandCriminalFraudAccountability)

9. Başlık: Beyaz Yakalıların Suçları İle İlgili Cezaların Arttırılması (White CollarCrimePenaltyEnchancements)

10. Başlık: Kurumsal Vergi İadesi (CorporateTaxReturns)

11. Başlık: Kurumsal Suistimal ve Sorumluluk (CorporateFraudandAccountability)

SarbanesOxley Kanununun yürürlüğe girmesindeki amaçlar aşağıdaki gibi sıralamaktadır (Gökalp, 2005):

- Yatırım yapacak olan kişiye doğru zamanda ayrıntılı ve anlaşılır finansal bilgi sunulması,
- Muhasebe Gözetim Kurulunun kurulmasıyla daha sıkı yaptırımların sağlanması,
- Kurumsal yönetimin daha iyi sağlanması,
- İç işleyiş tetkikinin daha efektif bir biçimde yapılması,
- Dış denetim firmaları tarafından desteklenen ve iç denetimi yapan Denetim Komitesinin hareketinin daha bağımsız olmasının sağlanması,
- Kanuna aykırı hareketi önlemek amacıyla ağır cezai yaptırımlar getirilmesidir.

SOX Kanununun temel hükümleri ise:

- E-mail, posta, fax yoluyla yapılan hilelerin cezası 5 yıldan 20 yıla çıkmıştır.
- Üst yönetime verilen avans ve krediler yasaklanmıştır.
- Hisse senedi hileleri ağır suç kapsamına alınmıştır.
- Doğru bilgiyi sağlamayan mali tabloları şirketin CEO ve CFO' su onaylarsa 20 yıla kadar hapis ayrıca 5 milyon dolara kadar da para cezasına çarptırılacaktır.
- İnceleme sırasında istenmiş olan defter ve belgelerin yırtılması, resmi işlemlerin zorlaştırılması, engellenmesi 20 yıla kadar hapis cezası gerektirmektedir.
- Denetim firmasının bir şirkette son 5 yılın her birinde aynı baş denetçinin denetlemesi kanuna aykırı sayılmıştır.
- Şirketlerde denetim kurulu kurulması istenmiştir.

Tablo 12. SOX 2002 Yasasının Öncesi ve Sonrasında Düzenleyici Yapının Karşılaştırılması

Tanımlamalar	SOX 2002' den Önce	SOX 2002'den Sonra
Düzenleyici Gözetim	SEC (Amerikan Sermaye Piyasası Kurulu)	SEC (Amerikan Sermaye Piyasası Kurulu)
Kamu Çıkarları Gözetimi	Kamu Gözetim Kurulu	HAİMGK (Halka Açık İşletmeler Muhasebe Gözetim Kurulu)
<p>Profesyonel organizasyonların düzenlemeyle ilişkilendirilmiş görevleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profesyonel Etik • Denetim Standartları • Denetim Firmalarının Teftişi • Denetim Kalite Kontrol Standartları 	<p>Amerikan CPA Enstitüsü</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etik Kurulu • Denetleme Standartları Kurulu • SEC Uygulama Bölümü <p>yolu ile sorumlulukları olan profesyonel bir kuruluştur.</p>	<p>HAİMGK aşağıda belirtilen grupların kurulmasından ve bu grupların incelenmesinden sorumlu olan yarı resmi bir kuruluştur.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Denetim Firması Kalite Kontrol Standartları • Denetleme Standartları • Denetçi Etiği ve Bağımsızlık Standartları • Denetim Firması İnceleme Bültenleri • İhlal Edenlere Yönelik Yaptırıcı Önlemler • Kurul İhlalleri

		Soruşturmaları
Muhasebe Standartları	Finansal Muhasebe Standartları Kurulu	Finansal Muhasebe Standartları Kurulu

Kaynak: Demircan, A.S. (2007). SarbanesOxley (2002) Yasası ve Bağımsız Denetime Etkileri. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı. Edirne.

SOX yasası sayesinde, bağımsız denetim firmalarının uyguladığı denetimin dışındaki işlemlere kısıtlamalar, işletmenin mesleki olarak kurallara uyulması, düzenli yayınlanan raporlarla kamuoyuna sunulacak verilerin arttırılması, göstergeler dışı faktörler ve öngörülebilir maddi sonuçların daha sert kurallar ile işlemesi gibi yaptırımları içermektedir (Dinç ve Cengiz, 2014).

Yılmaz (2017)'in araştırmasına göre ABD'deki şirket hileleri ile ilgili finansal ele almıştır. 2002-2011 yılları arasını inceleyerek toplam vaka sayısını, tazminatlarını, geri ödemeleri, para cezalarını ve hacizleri incelemiştir.

Tablo 13. ABD'deki Şirket Hileleri ile İlgili Finansal Suçlara ait FBI İstatistikleri (\$)

Yıllar	Vaka Sayısı	Tazminat	Geri Ödeme	Para Cezası	Haciz
2002	291	535.000.000	5.900.000	2.800.000	6.000
2003	279	1.500.000.000	28.600.000	16.200.000	8.600.000
2004	332	655.000	0	0	16.600.000
2005	423	91.000.000	69.000	60.000.000	2.700.000
2006	486	1.200.000.000	41.500.000	14.200.000	62.200.000
2007	529	12.600.000.000	-	38.600.000	-
2008	545	8.100.000.000	-	199.000.000	-
2009	592	6.100.000.000	-	5.400.000	-
2010	661	-	-	-	-
2011	726	2.400.000.000	-	16.100.000	-

Kaynak: Yılmaz, Z. (2017). Vaka Analizi İle Eğitim ve Adli Muhasebe Alanında Bir Uygulama. *International Journal of Acedemic Value Studies*. 3(13): 398-417.

Yukarıdaki Tablo 13'e baktığımızda ABD'deki şirket hilelerine bağlı finansal suçlarla ilgili vaka sayısı yıldan yıla artış göstermektedir. Ayrıca bu suçlara bağlı olarak tazminat ve para cezalarında da artış görülmektedir. Geri ödeme ve haciz ise tabloya göre en son 2006 da görülmüş sonraki yıllarda oluşmamıştır.

Aşağıda verilen Tablo 14'de ise şirket hilelerine ilişkin bazı vakaların ekonomik ve hukuksal sonuçları verilmiştir.

Tablo 14. ABD'de Şirket Hileleri İle İlgili Finansal Suçlara Ait FBI (Federal İstihbarat Bürosu) Raporları

Şirket	Mahkeme Tarihi	Suç Türü	Zarar	Mahkeme Sonucu
RoyalAhold	27.07.2004	- Menkul kıymet dolandırıcılığı - Hileli muhasebe kaydı düzenlemek ve defter tutmak - Hileli belge düzenlemek	1 Milyar \$	CFO, 2 Eski Yönetici ve 9 tedarikçi firma yöneticisi suçlu bulunmuştur.
WorldCom	15.03.2005	- Menkul kıymet dolandırıcılığı, - Hileli belge düzenlemek, - Uydurma finansal tablo sunmak.	11 Milyar \$	CEO ve diğer 5 yönetici suçlu bulunmuştur.
Enron	1.12.2006	- Hayali kazanç yaratmak ve nakit akışı sağlamak - Borç gizlemek, vb. yoluyla hileli muhasebe uygulamalarında bulunmak	11 Milyar \$	Şirket yöneticilerinin de dahil olduğu 35 kişi suçlu bulunmuştur.
Comverse, Inc.	1.12.2006	- Yöneticilere yasadışı tazminat ödeme	10,5 Milyon \$	3 Şirket yöneticisi suçlu bulunmuştur.
Qwest Communications	19.04.2007	- Menkul kıymet dolandırıcılığı	1,1 Milyar \$	5 Şirket yöneticisi suçlu bulunmuştur.
Mercury Finance, INC.	23.05.2007	- Finansal kayıtların değiştirilmesi	2 Milyar \$	Eski CFO, muhasebe müdürü ve denetçi suçlu bulunmuştur.
Hollinger International,	13.07.2007	- Haraç almak, - Kara para aklamak	32 Milyon \$	1 Şirket yöneticisi ve 3

INC.		- Adaleti engellemek - Vergi kaçakçılığı yapmak		diğer fail suçlu bulunmuştur.
Morgan Stanley	05.09.2007	- Menkul kıymet dolandırıcılığı	611,248 \$	Şirket finans müdürü yardımcısı ve eşi suçlu bulunmuştur.
British Petroleum, INC.	25.10.2007	- Çevre haklarını ihlal etme ve fiyatlarının manipülasyonu	373 Milyon \$	-
Brocade Communications Systems, INC.	05.12.2007	- Geçmiş tarihli hisse senedi opsiyonu ödemek - Hileli muhasebe kayıt ve defter tutmak - Hileli finansal tablo düzenlemek ve sunmak	400 Milyon \$	1 Şirket yöneticisi suçlu bulunmuştur.
PeregrineSystems	11.12.2007	- Menkul kıymet dolandırıcılığı - Hileli gelir tahakkuku - Adaleti engellemek	3 Milyar \$	Şirketin 12 eski yöneticisi, KPMG yönetici direktörü ve Arthur Andersen baş muhasebecisi suçlu bulunmuştur.
CreditSuisse	Haziran 2008	-Menkul kıymet dolandırıcılığı.	280 Milyon \$	2 Şirket yöneticisi suçlu bulunmuştur.
National Century Financial Enterprises	06.08.2008	- Yatırımcılara komplo kurmak ve dolandırmak - Kara para aklamak	2,384 Milyar \$	7 Şirket yöneticisi suçlu bulunmuştur.
1031 TaxGroup	2009	- Kişisel amaçları için şirket banka hesabından para çekmek - Yatırımcıları dolandırmak.	132 Milyon \$	Şirketin eski sahibi, CFO ve 2 diğer yönetici suçlu bulunmuştur.
CreditSuisse	Nisan, 2009	-Menkul kıymet dolandırıcılığı.	280 Milyon \$	2 Şirket yöneticisi suçlu bulunmuştur.
PettersCompany, INC.	02.12.2009	- Para aklamak, - Hayali ticaret ve belgeleme.	3,4 Milyar \$	Şirket sahibi suçlu bulunmuştur.
Colonial Bank and Taylor, Bean&Whitaker	Haziran 2011	-Hayali borç almak ve alındığı tarihten daha önce kayıtlara aktarmak - Menkul kıymet dolandırıcılığı	553 Milyon \$	Şirket başkan yardımcısı ve CEO suçlu bulunmuştur.
GalleonGroup	30.08.2011	- İçerden öğrenenler ticareti	-	Hedge Fon kurucusu suçlu bulunmuştur.
BeazerHomes	28.10.2011	- Şirket kazançlarını manipüle etmek - Yanlış bilgi vermek	50 Milyon \$	Muhasebe müdürü suçlu bulunmuştur.

Kaynak: Yılmaz, Z. (2017). Vaka Analizi İle Eğitim ve Adli Muhasebe Alanında Bir Uygulama. *International Journal of Academic Value Studies*. 3(13): 398-417.

Tablo 14’de görüldüğü gibi ABD’deki şirket hilelerine dayalı finansal suçlar genel olarak menkul kıymet dolandırıcılığı, hileli finansal tablo düzenlemek ve sunmak, içeriden öğrenenler ticareti, hayali ticaret ve belge düzenleme, muhasebe kayıtlarını değiştirmek, para aklama, vb. gibi suçlardan meydana gelmektedir. Bu suçları işleyenlerin genel olarak şirket yöneticileri veya üst kademelerde bulunan kişiler olduğu görülmektedir.

3.2.2. AB’de Hile Denetimi İle İlgili Düzenlemeler

Ülkeler arası sınırların kalkması ile ulus ötesi işletmelerin ortaya çıkması, denetim faaliyetlerinin alanının artması ve küreselleşmenin etkisi ile muhasebe ve denetim standartlarının uyumlaştırılması zorunluluk haline gelmiştir.

Finansal krizleri oluşturan şeffaflık olgusunun oluşmaması, finansal kuruluşlarda risk yönetiminin önem görmemesi, finansal yapının ekonomide fiyat balonları oluşturması finansal krizlerin oluşmasında önemli bir faktördür. Küreselleşmenin etkisi ile uluslararası denetim standartları ile kültürler arası muhasebe ve denetim dengesizliğini ortadan kaldırmak, mali ve ekonomik sistemin bir bütün olarak korunması ve sistematik riskin engellenmesi amaçlanmıştır.

Standartları uyuşturma çalışmaları sonucunda oluşacak faydalar maddeler halinde sıralanmıştır. Bunlar (Fido, 2016);

- a) Uyumlaştırmanın, güvenilir ve kaliteli rapor oluşturma çerçevesinde etkinliği,
- b) Tüm kültürlerin ekonomik ve finansal değişimini gözleme hususunda katkısı,
- c) Uluslararası işletmelerde verimli performans ölçümü olanağı sağlama,
- d) İşletmelerin rakip firmalar ile etkin bir şekilde kıyaslanmasını sağlama,
- e) Uluslararası güvenin artırılması

f) Maliyetlerin azaltılarak ve şirketlerin etkin performansına yardımcı olmak

Bu faydalar doğrultusunda Avrupa Birliği üye ülkelerinde muhasebe, denetim ve finansal raporlamanın uyumlaştırılma çabası altında direktiflerin çıkartılması planlanmıştır. Bu direktiflerden bazıları Tablo 15’de yer almaktadır.

Tablo 15. AB Muhasebe Direktifleri (Yönergeleri)

Tarih	Direktif (Yönerge)	Amaç
25 Temmuz 1978	4. Direktif	İşletmelerin hazırladıkları yıllık finansal tablolarda standardı sağlamak
13 Temmuz 1983	7. Direktif	Konsolide ve standart finansal tablo hazırlanması
10 Nisan 1983	8. Direktif	Finansal tabloların bağımsız denetçilerinin sahip olması gereken asgari yeterlilikleri (AB’de yasal mali denetim)
25 Nisan 2006	Revize Sekizinci Direktif	Şeffaflık, uluslararası denetim standartlarına uygun hareket edilmesi, denetimde kamu gözetimi ve kalite güvencesi

Kaynak:Fido, E.M. (2016). Finansal Tablolarda Hile Denetimi ve Hileyi Önlemeye Yönelik Denetim Teknikleri: Türkiye ve AB Uygulamalarının Karşılaştırılması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Konya.

Avrupa Birliğinin uyumlaştırma çalışmaları doğrultusunda çıkarmış olduğu 4. ve 7. Direktif muhasebe, 8. Direktif ise denetim standartları konularını kapsadığını söylemek mümkündür. 4. Direktif ile yıllık finansal tabloların standartları, 7. Direktif ile konsolide finansal tablolar ele alınmıştır. 8. Direktif ise Avrupa Birliği üye ülkelerinin bağımsız denetim ilkelerine ve hukukuna uyumlaştırılma çabası içerisinde bulunduğu gözlemlenmiştir.

Amerika’da meydana gelen Enron, Worldcom ve Avrupa’da meydana gelen Parmalat, Ahold gibi usulsüzlüklerin tekrarlanmaması için hem şirket yönetimi hem de denetçilere ek görevler ve sorumluluklar getiren yeni düzenlemeler çıkarılmıştır. Avrupa Birliği’nde Revize 8. Direktif ışığında oluşturulan denetim kamu gözetimi, müşteri bilgi

gizliliği, müşteri güvencesi, Şeffaflık olgusunun arttırılması konusunda yenilikler meydana gelmiştir.

BÖLÜM IV. USULSÜZLÜK YAPAN ŞİRKET VE İFLAS EDEN

BANKALARINİNCELENMESİ

4.1.Araştırmanın Amacı

4.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, bankaların ve daha önceden BİST’de işlem görmüş şirketlerin batma nedenleri araştırılmıştır. Şirketlerin ve bankaların yapmış oldukları usulsüzlükler ele alınmıştır. Bazı şirketlerin bağımsız denetim raporlarına KAP’dan ulaşıp incelenmiştir. Bağımsız denetim raporlarına ulaşamayan şirketlerin ise yaptıkları usulsüzlükler internet sitesinden araştırılmıştır. İflas eden bankaların bazılarında TMSF’den ulaşılmıştır. Örneklem seçimi 1992-2015 tarihleri arasında rastgele seçilmiştir. Toplamda ele alınan şirket sayısı 7, banka sayısı ise 9’dur.

4.3. Araştırılan Şirketler ve Bankalar

Araştırmada ele alınan şirketler ve bankalar aşağıda yer almaktadır.

Alfa Menkul Kıymetler
Ostim Endüstriyel Yatırımlar ve İşletme A.Ş
Arat Tekstil
Aksel Yatırım Holding Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıkları
İnanlar İnşaat
KC Grup
Mensa Sınai Ticari ve Mali Yatırımlar Anonim Şirketi
İmar Bankası
Pamukbank
Egebank
Yurtbank
Esbank
Türkiye İthalat ve İhracat Bankası (İmpexbank)

Emlak Bank
Kent Bank
Sümer Bank

Alfa Menkul Kıymetler

2003 yılında kayıp trilyon olayı ile adından bahsettiren borsa aracı kurumu olan Alfa Menkul Kıymetler hileli iflas davası ile sonuçlanmıştır. Enka hissedarlarından olan Ayşe Verda Gülçelik şirketin hileli iflas ettiği iddiası ile şikâyetçi olmuştur. Şirketin defterleri incelendikten sonra 2010 yılında şirket ortakları tarafından 1.3 Milyon TL'nin hesaplarına geçirilmiş olduğu saptanmıştır. Alacaklıların teminatı olan para borç alacak ilişkisiymiş gibi gösterip şirketten kaçırıldığı gözlemlenmiştir. Şirket Genel Müdürü, Aziz Karadeniz ile 7 yönetici hakkında 8 yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açılmıştır.¹²

Ostim Endüstriyel Yatırımlar ve İşletme A.Ş

2013 yılına ait bağımsız denetim raporu incelendiğinde Grup Yönetimi, şirketin eski muhasebe müdürünün 2003-2013 yıllarında görev yaptığı zamanlarda kendisinin ve eşinin kişisel hesabına para gönderdiği tespit edilmiştir. Açılan dava sonucunda tutuklama kararı alınmıştır.¹³

2014 yılındaki tespit raporuna göre 5.103.572 TL usulsüzlük tespit edilmiştir. İnternet bankacılığı ile hiçbir belgeye dayanmayan EFT ve havale işlemleri sonucunda kendisinin ve eşinin hesabına 4.968.297 TL aktardığı görülmüştür. Geriye kalan miktarın ise üçüncü kişiler hesabına haksız ödeme yapıldığı bağımsız denetim raporunda belirtilmektedir.

2013 yılında şirket' in bağımsız denetim raporunda, 2006-2013 yılları arasında yapılan usulsüzlük miktarları aşağıda yer almaktadır.

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Toplam
67.000	198.527	494.854	196.862	1.440.284	1.094.356	1.056.289	555.400	5.103.572

¹²<https://www.dunya.com/finans/haberler/alfa-menkul-degerler039e-hileli-iflas-davasi-haberi-194649>

¹³<https://www.kap.org.tr/tr/>

Rapordaki dipnotlarda belirtilen incelemeler neticesinde hileler, 780 Finansman Giderleri hesabında ve başka hesaplarda muhasebe kaydı altına alınmıştır. Şirket cari dönem ve önceki senelerde gider ile ilişkilendirilen hile miktarını, yasal kayıtlarda geçmişe dönük olarak ilgili kişiden şüpheli alacak olarak kayıt altına almıştır.

Usulsüz işlemler için şirketin edinmiş olduğu kıymetli evraklar aşağıda yer almaktadır:

Gayrimenkul (Rayiç değeriyle)	1.334.746
Çek	2.510.000
Nakit tahsilat	450.000
<hr/> Toplam	<hr/> 4.294.746

31 Aralık 2013 ve 31 Aralık 2014 yıllarına ait mali tablolarını yeniden düzenlemiştir. Yapmış olduğu düzenlemelerden bazıları aşağıdaki gibidir:¹⁴

- Grup, özkaynak yöntemiyle değerlendirilen yatırımlarını tekrardan hesaplamıştır.
- Grup, önceki dönemde alınan rehin, teminat ve ipoteklerini tekrardan hazırlamıştır.
- Grup, geriye dönük olarak diğer maddi ve maddi olmayan duran varlıklarını yeniden muhasebeleştirmiştir.

Arat Tekstil

Hisseleri borsa pazarlarında işlem gören Arat Tekstil, 14 Kasım 2008 tarihinde BİST Yönetim Kurulu'nun almış olduğu karar doğrultusunda işlem görmesi men edilmiştir. Periyodik olarak geri bildirimde bulunmaması, mali tablolarını göndermemesi, Borsa'ya ödemekle yükümlü olduğu ücretleri ödememesi men edilmesinin başlıca sebeplerindendir. 20 Mart 2008 tarihinde Yargıtay tarafından iflas ertelemede yetkisizlik kararı onanmıştır. 2007 yılından itibaren kamuya herhangi bir açıklamada bulunmayan

¹⁴<https://www.kap.org.tr/tr/>

firmanın bağımsız denetim raporlarına yapılan incelemeler sonucu açıklanan bilançoların güvensiz olduğunu ve olumsuz görüş aldığı belirtilmiştir.¹⁵

Aksel Yatırım Holding Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıkları

31 Aralık 2015 tarihinde sona eren hesap dönemine ait bağımsız denetim raporu incelendiğinde, Ana Ortaklık Şirket, 31 Aralık 2015 tarihinde sona eren hesap döneminde hissesini edindiği bağlı ortaklığının finansal tablolarına ait detay bilgilere ulaşamamıştır. Bazı önemli varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerini belirleyememiştir. Böylece bağlı ortaklığın mali tablolarını konsolide edememiştir.¹⁶

31 Aralık 2015 tarihi itibarıyla banka mevduatlarının %52'si, ticari borçların %100'ü, verilen iş avanslarının %100'ü, diğer alacakların %100'ü için üçüncü kişilerden mutabakat temin edilememiş, bundan dolayı da tutarların varlığı ve tutarlar nedeniyle oluşabilecek taahhüt ve yükümlülükler konusunda herhangi bir tespitle bulunamadıklarını ayrıca denetçi, finans ve muhasebe departmanlarında, Grup'un faaliyetlerinin verimliliğini ve etkinliğini arttıracı düzeyde iç kontrol sisteminin olmadığını belirtmiştir.

İnanlar İnşaat

53 yıldır sektörde bulunan ve 220 projeyi gerçekleştiren İnanlar İnşaat iflasının ardından usulsüzlük vakaları ortaya çıkmıştır. Şirket tarafından satılan evlerin tapularını alamayan 500 müşteri yargı yoluna başvurmuştur. 2 yıldır konut sahibi olan ve ikamet eden kişilerin tapularını alma konusunda davalar yürütülmektedir. Yürütülen dava kapsamında şirket tarafından satılan konutların yöneticiler tarafından özel işleri kapsamında kullanıldığı saptanmıştır. Bağımsız denetim raporları incelenen şirketin 2017-2018 yılına ait raporu bulunmamaktadır. Şirket 2015-2016 yılına ait raporlarında ise olumlu görüş almıştır.

KC Grup

Türkiye'de inşaat sektörünün öncü firmalarından biri olan KC Grup, hileli iflas ve dolandırıcılık suçlamalarıyla yargılanmaktadır. İstanbul Ataşehir'de yapmış olduğu

¹⁵<http://www.hisse.net/forum/archive/index.php/t-229-p-9.html>

¹⁶<https://www.kap.org.tr/>

Sarphan Finans Park projesi devam ederken taşeron şirket ile aralarında hileli mal aktarımı olduğu bilirkişi raporlarına geçilmiştir. 29 Aralık 2015 tarihinde yayınlanan bilirkişi raporunda şirket eski ortakları Hızır ve Selahattin Demir kardeşlerin, şirket aktiflerinde usulsüzlükler yaparak Yeni Sarp isimli şirkete aktarıldığı kaydedilmiştir. Bu durumun KC Grup bünyesinde bağlı şirketlerin iflasına sebebiyet verdiği saptanmıştır. 695 milyon TL değerinde bir mal aktarımı gerçekleştirildiği düşünülmektedir.

Mensa Sınai Ticari ve Mali Yatırımlar Anonim Şirketi

2010 yılından 2015 yılına kadar bağımsız denetim raporları incelenmiştir. Bankadan alınan 17 Şubat 2011 tarihli 31 Aralık 2010 tarihine ilişkin doğrulama yazısında şirketin anapara borcu ile şirket kayıtlarında bankaya olan kredi borcu tutarı birbirini tutmamaktadır ve dolayısıyla şirket kayıtları ile banka kayıtları arasında fark meydana gelmiştir. Bu farkın en önemli sebebi olarak denetçi, 31 Aralık 2010 tarihi itibarıyla tahakkuk ettirilmesi gereken tutarın faiz + BSMV giderinin şirket kayıtlarına yansıtılmayarak, ödemelerin hepsinin şirket kayıtlarında anapara bakiyesine mahsup edildiğini belirtmiştir. Şirket, bankadan gelen doğrulama yazısına istinaden kendi kayıtlarında düzeltme yaparak dövizli borcunu TL olarak kayıtlarda düzeltmiş, tutarı finansal gider olarak kayıtlara almıştır.

İmar Bankası

1984 yılında Uzan Grubu tarafından satın alınan banka Türk Cumhuriyeti tarihinin en büyük yolsuzluklarından birini yaparak kendilerine TMSF tarafından el konulmuştur. Bankanın vergi kaçırdığı ve balon hesaplar açıldığı iddiası ile soruşturma kapsamına alınmıştır. 1992 yılında gerçekleşen bu vaka ile Yeminli Meclis Denetçisinin hazırlanmış olduğu tutanaklarda 'Kurumu kârlı gösteren sahte kayıt sisteminin kaldırılması' konusunda bankanın uyarı cezası aldığı belirtilmiştir. 1990 yılında yapmış olduğu evrakta sahtecilik olayıyla almış olduğu stopaj ve savunma sanayi destekleme fonu getirilerinden oluşan 1 milyar liralık nemayı vergi dairelerine yatırılmadığı ortaya çıkmış ve tutanağa işlenmiştir. Yapılan denetimler sonucunda 8 adet şubenin bu usulsüzlüğü yaptığı saptanmış ve 3.9 milyar liralık matrah farkı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu olaylar kapsamında bankanın 54 adet şubesi denetim altına alınmıştır.

Likidite sıkışıklığı, hasılatın düşmesi, kâr zarar dengesinin bozulması, bankacılık işlemlerinden uzaklaşılması ve kredilerin çoğunun Uzan Grubuna kullanırılması ile 1994 yılında banka sıkı gözetime alınmıştır.

3 Temmuz 2004 yılında bankacılık işlemlerini gerçekleştirme ve mevduat toplama işlemleri engellenen bankanın denetim ve yönetimi TMSF'ye devrolunmuştur. Mutabakat çalışmaları bittikten sonra, mevduat sahiplerine mevduatlarının iadesinin sağlanacağı devlet tarafından açıklanmıştır. İlk incelemelere baktığımız zaman, mevduat faiz oranlarının söylenilenden eksik yansıtılması, kayıt dışı işlemlerin yapılması ve eksik bilgi beyanının olduğu saptanmıştır. BDDK incelemelerini başlattığı zaman ses kayıtlarının ve yedekleme sistemlerinin bulunduğu birimin kapatılmış olması ve banka içi birimlerden toplu istifalar sebebiyle denetim süreci uzamıştır. Belirtilen son raporlar kapsamında 746,9 trilyon lira mevduat olması beklenirken yapılan sahte kayıtların tespiti ile bu rakamın sadece 8,144 trilyon seviyesinde olduğu saptanmıştır (BDDK, 2003).

Türkiye Finans tarihinin en büyük yolsuzluklarından biri olarak kabul edilen bu skandal kapsamında 833 trilyon 157 milyar 272 milyon lira verginin beyan edilmediği belirtilmiştir. Muhasebe kayıtlarında usulsüzlük yapılabilmesi adına bilgisayar programı düzenlenmiş, tutulması gereken defter kaydı dışında farklı defterlerde muhasebeleştirilerek hileli kayıt sistemine başvurulmuştur.

Amerika'da 1998 yılında yaşanan Enron Olayı ile İmar Bankası skandalı arasında yapılan usulsüzlükler benzerlik göstermektedir. Her iki şirkette de yapılan denetimler de usulsüzlüklere ve uygunsuz işlemlerin göz ardı edildiği, finansal raporların ve hasılatın olduğundan yüksek gösterildiği ve ortak- yöneticilerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiği saptanmıştır (Bayraktar, 2007).

Pamukbank

1973 senesinde Çukurova Şirketler grubuna devredilen Pamukbank, sektörün toplam aktiflerinin %5,5'ini oluşturmaktadır. Bankacılık sektörü içerisinde kredilerinin oluşturmuş olduğu %12,7'lik büyüklük grup kredilerinin devre dışı bırakılması ile %3,9'a gerilemiştir. Toplam aktif büyüklüğü 2001 verilerine göre 6.273 trilyon lira olarak hesaplanan bankanın, geçirmiş olduğu denetimler sonrasında 5.478 trilyon lira olan kredi portföyünün 2.872 trilyonluk liralık kısmı reeskontları iptal edilmiş ve kalan kısım ise

karşılık mevzuatı kararları kapsamında karşılık ayrılmıştır. 2001 yılı Aralık ayında bankanın dönem zararı 4.024 trilyon TL olup, %8 asgari sermaye yeterliliğine erişmek için gereken kaynak ihtiyacı 2.963 trilyon TL olarak hesaplanmıştır (Bayraktar, 2007).

Bankanın en önemli problemi grup şirketlerine kullandırılan ve tahsil edilemeyen kredilerdi. Grup firmalarına verilen krediler vadesinde ödenmemiştir. Grup kredilerinin faiz tahakkuku yapılmaması ve tahsilatlarının sarkmasından kaynaklı oluşan problemleri gizlemek için banka sadece faiz reeskontu yapmış ve tek düzen hesap planına aykırı olmasına rağmen kur farkı ve reeskontları kredilerin ve diğer aktif hesapların alt hesaplarında muhasebeleştirilmişlerdir. Böylece bankanın bilançosu kârlı gösterilmiştir. Diğer yandan, Bankalar Kanununun geçici maddesi gerekçe gösterilerek 23 Haziran 1999 tarihinden önce açılan grup kredileri karşılık mevzuatına aykırı olarak canlı krediler arasında izlenmiş olup, gerekli karşılıklar ayrılmayarak bankanın özkaynakları daha iyi gösterilmiştir. İlişkili talimat hükümleri kapsamında, banka mali yapısında temel olarak grup limitlerinde meydana gelen problemlerin çözülmesi için gerekli tedbirlerin alınması konusunda banka yönetimine 19 Nisan 1989 tarihinden itibaren birçok kez sözlü ve yazılı uyarıda bulunulmuştur. Bankaya tasfiyede bulunan grup risklerinin mevzuattaki limitlere uygun bir hale getirilmesi için yeterli süre verilse dahi, bu zaman etkin kullanılamamıştır. 2001 senesi sonrası grup dışı kredilerin çoğu Fiskobirlik'e kullandırılmıştır. Anaparası 1.079 milyar lira olan kredinin faiz reeskontu ile birlikte ulaşılmış olduğu rakam 592.408 milyar liradır. Toplamda 16,5 milyar lira büyüklüğünde kredi kullandırılan firma tarafından ödemenin yapılmamış olması sebebiyle banka faiz reeskontunu hesaplarken 3'er aylık dönemler boyunca fonlama maliyeti üzerine ek kâr marjı koymuştur. BDDK tarafından bankanın sermaye açığı Fiskobirlik kredisinin kayıtlı olduğu hesabın kayıtlarının alınması ile hukuken çözüme kavuşmamış bir düzeltme işlemi gerçekleştirilememiştir. Yıl sonu grup limitlerinde dönemin kârlı geçtiğini göstermek ve zararı gizleyebilme adına reeskont uygulayarak mali tablolarını revize etmiştir. BDDK yapmış olduğu denetimler sonucunda bankanın uzun zamandır grup kredileri kapsamında tahsilat yapamadığını ve buradan oluşan tasfiye zararının reeskont ile karlı bir görüntü oluşturmaya yönelik yapılan hileli kayıtları saptamıştır. Büyük bir zarar tablosu oluşturan

bankanın izlediği yol tahsil edilemeyen kredinin anaparası üzerine reeskont yapılarak gelir oluşturmasıdır. Bu yöntemle mali tablolarını karlı gösterdiği kararı verilmiştir¹⁷

Egebank

Banka personeline yapmış olduğu baskı ile önce off-shore hesaplara, off-shore hesaplar üzerinden ise yurtdışında kurulan sahte şirketlere 750 trilyon aktarıldığı saptanmıştır. Egebank hortumlanma vakası olarak gün yüzüne çıkmıştır. Banka içi boşaltılırken dört farklı yöntem uygulanmıştır. Bu yöntemler aşağıda sıralanmıştır (Bayraktar, 2007):

- Yurtdışı krediler: Banka teminatı kullanılarak yurt dışı kredilerin tahsis edilmesi,
- Komisyonlu araçlar: Komisyoncular vasıtasıyla şirketlere kredi tahsis edilmesi,
- Sahte (Naylon) şirketler: Faaliyet göstermeyen şirketlere kredi tahsis edilmesi,
- Off-shore hesaplarıdır.

Yurtbank

Kıyı bankacılığı yapan Yurt Bank tahmini büyüklüğü 400 trilyon liranın, personele yapılan baskılar sonucunda yurtdışında kurulan sahte şirketlere gönderdiği saptanmıştır(Bayraktar, 2007).

Esbank

Borç yükü fazla olan Mafeks firmasının almış olduğu sayış işi ile mali sıkıntılardan kurtulmayı hedeflemektedir. Finansal yapısı bozuk olan şirkete bankalar tarafından aracılık edilmek istenmemektedir. Şirket, sayış işini finanse edebilmek için 7 Milyon Dolarlık krediyi, Eximbank tarafından teminat mektubunu karşılıklı taahhüt ederek kullanmıştır. Birçok banka ile görüşen firma teminat mektubu ihtiyacını Esbank aracılığı ile karşılamıştır. Esbank tarafından kredi karşılığında 9 Trilyon 750 Milyar liralık teminat mektubu teslim edilmiştir. TMSF kapsamında bulunan Esbank'tan alınan teminat mektubu ve Eximbank'tan alınan kredi karşılığında firmanın bu parayı sayış işinde değil, devlet kâğıtlarında kazanım sağlamak için kullandığı saptanmıştır. Yapılan bu usulsüzlük gün yüzüne çıktığında Eximbank'ın 783 Milyar liralık gelir sağladığı, Esbank'ın da belirli

¹⁷www.bddk.org.tr

miktarda gelir elde ettiği saptanmıştır. Devlet kaynaklarını usulsüzlük yaparak kullanarak haksız kazanç elde edilmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nu ihmal ederek kullanan yöneticiler için suç duyurusunda bulunulmuştur.

Türkiye İthalat ve İhracat Bankası (İmpexbank)

Tablo16. İmpexbank'ın 22 Ekim 1996 Tarihli İflas Bilançosu

AKTİF HESAPLAR	TUTAR (TL)	PAY (%)
Bankalar	1.636.326	14,62
Munzam Karşılıklar	768.918	6,87
Krediler (Net)	6.030.779	53,88
İştirakler ve Kuruluşlar	610.987	5,46
Faiz Gelir Tahakkuk Reeskontları	636.102	5,59
Diğer Aktifler	1.519.870	13,58
PASİF HESAPLAR	TUTAR (TL)	PAY (%)
Mevduat	8.159.466	72,89
Dış Krediler	5.392.871	48,18
Muhtelif Borç ve Ödeme Emirleri	10.799.021	96,48
Diğer Yabancı Kaynaklar	194.850	1,75
Özkaynaklar	-13.353.226	-119,30
TOPLAM	11.192.982	100,00

Kaynak:http://www.raftemizligi.com/ashx/GetFile.ashx?doc_type=Kitap&doc_name=ImpexBank.pdf. Raf Temizliği İmpexbank Tasarruf Mevduatı Sigort Fonu. 2009. İstanbul.

1996 yılında, 11,2 Milyon TL aktif büyüklüğü olan bankanın, likit değerlerini oluşturan hesapları bankalar ve munzam karşılıklardır. Banka'nın likidite değerleri toplamı 2,5 milyon TL'dir. Aktif toplamı olan 2,7 milyon TL'sini iştiraklerden, sabit kıymetlerden, faiz gelirlerinden ve gelir reeskontlarından elden çıkarılan kıymetlerden oluşturmaktadır. Aktif kalemleri içinde 5 milyon dolar ile en önemli kalemlerinden biri olan Banque de Commerce et de PlacementCaneva ile yapılan depo işlemi oluşturmaktadır. Bu işlemlerin bilançodaki tutarı 948 bin TL'dir. Depo bakiyeleri üçüncü şahısların çekmiş olduğu eş

değerli kredilere teminat olarak gösterilmiş olup, sonrasında da ilgili banklara aracılığıyla mahsup edilmiştir.¹⁸

Pasif kısmı değerlendirecek olduğumuzda yabancı kaynaklar toplamı 24,5 milyon TL, özkaynaklar ise -13,3 milyon TL olarak gözükmektedir. Yabancı kaynakları oluşturan en büyük kalem yabancı para mevduat hesapları ve kredilerdir. Yabancı kaynakların 16,2 milyon TL'si kredilerden, 7,9 milyon TL'si ise mevduattan oluşmaktadır. Kredilerden elde edilen 10,8 milyon TL'lik kaynak swap ve fiduciary işlemler, 5,4 milyon TL'lik kısmı ise yurtdışı krediler meydana getirmektedir. Banka ilgili tarihten bu yana batık durumdadır.

Faaliyet akdi durdurulan bankanın, tasarruf mevduatı sahiplerine 1,3 milyon TL ödediğini, ayrıca 361 bin TL tutarında faiz alacağını bulduğunu belirterek 3182 sayılı kanununun 68. Maddesi ışığında tasarruf mevduatı sahiplerinin yerine geçerek İmpexbank'ın iflasını istemiştir.

Tablo 17. Bankaların Usulsüzlük Türleri ve Sonuçları

Banka Adı	Yıl	Usulsüzlük Türü	Sonuç
Emlak Bank	11 Kasım 1992	Kemal Horzum (dolandırıcı şirket sahibi) ve Fikret Özgen (şube müdürü) ile anlaşarak yabancı bankalardan Emlak Bank kefil gösterilerek kredi çekilmiştir. Bu olay sonrasında iki taraf da kayıplara karışmıştır.	Dış kredi itibarını yitirmemek adına ödemeyi kabul etmiştir. 80 milyon dolarlık bir enkaz banka tarafından karşılanmak zorunda kalmıştır.

¹⁸http://www.raftemizligi.com/ashx/GetFile.ashx?doc_type=Kitap&doc_name=ImpexBank.pdf.
İmpexbank Tasarruf Mevduatı Sigort Fonu. 2009. İstanbul.

Kent Bank	1997-2000	Hâkim Ortak (Süzer Holding) ve Yönetim kurulu tarafından borç olarak kaydedilen mevduatın Mustafa Süzer'in hesabına geçirilmesi, sermaye artırımını için bu paranın kullanılması, müşterilerin haberi olmadan yönetici hesaplarına aktarılması.	1997 yılında 218 milyar 662 milyon lira, 1998 yılında 227 milyar 217 milyon lira, 2000 yılında ise 617 milyar 83 milyon lira kambiyo zararı olarak bankaya yansıtılmıştır. Kent Bank işlemlerine son verilirken bünyesinde bulunan Atlas Bank ve Commercial Bank of Albania TMSF'ye devrolmuştur. 150 milyon dolarlık mevduatın sorumluluğu fon tarafından üstlenilmiştir.
Sümerbank	1999-2000	Banka personeline baskı yapılarak offshore hesaplara para aktarma, banka garantisini kullanarak yurt dışı bankalardan kredi çekme, firmalara komisyoncular aracılığıyla firma sahiplerinin haber	750.000 trilyon paravan şirketlere aktaran bankalar iflasını açıklamıştır. TMSF'ye devrolan banka mevcut aktiflerinde kaydedilmiş olan 248 trilyonluk boşaltma operasyonu yapıldığını

		olmadan kredi kullanma ve aktif faaliyetlerini sürdürmeyen hayali şirketlere kredi çıkartmak.	raporlamıştır.
--	--	---	----------------

Kaynak: Bayraktar A, (2007). Türkiye Muhasebe Hileleri Tarihi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Edirne.

SONUÇ

İşletmelerin doğru kararlar alabilmesi için elde edilen bilgilerin doğru ve güvenilir olması oldukça önemlidir. Güvenilir ve doğru bilgiye ulaşmak için denetimin tarafsız ve uzman kişiler tarafından yapılması gerekmektedir. Bu konuda muhasebecilerin sorumlulukları önem arz etmektedir. Sistemin etkinliğini optimum düzeye çıkarmak amacıyla, iyi işleyen bir muhasebe ve denetim modeli gerekmektedir.

Finansal tablolarının incelenmesinde hem muhasebe standartlarına hem de denetim standartlarına uygunluğu aranmaktadır. Büyümekte olan ekonomiye sahip ülkelerin önemli bir parçası olan muhasebe bilgilerinin güvenliği ve tarafsızlığı, muhasebe ve denetim standartlarının doğru uygulanmasıyla sağlanabilir.

Dünyaca bilinen firmalar tarafından yapılan bilanço makyajlama ve hileli raporlama vakalarında, firmaların genellikle şirketlerde hayali cirolar yaratma, yapılan hareketleri zamanında kaydetmeme, gider ve yükümlülükleri gizleme, tanımları doğru bir şekilde yapmama ve varlıkları yanlış bir değerlendirme uygulamalarını kullandığı gözlemlenebilmektedir. Dünyada bilinen skandallar büyük kayıplara sebebiyet vermekte olup, finansal piyasalar üzerinde ciddi etkilere sahiptirler. Gerçekleşen skandallar firmalara olduğu kadar buldukları ülke ekonomisinde ve gerçekleştirildikleri coğrafyalarda da büyük kayıplara yol açmaktadır. Bu doğrultuda Satyam Skandalı "Asya'nın Enron'u", Parmalat Skandalı ise "Avrupa'nın Enron'u" olarak adlandırılmaktadır.

Yaşanan skandalların en büyük yankıyı uyandıranı 1985 yılında kurulan Amerika Birleşik Devletlerinin en büyük enerji ve gaz dağıtıcı şirketi olan Enron olayı olarak bilinmektedir. Enron firması hızlı bir şekilde yükseliş başarısı göstermiş olsa dahi, iki yıl gibi kısa bir sürede iflasa sürüklenmiştir. Yönetim kurulu ile denetim firmasının ihmalkârlığı ve yetkin kalmaması iflasa iten en önemli nedenler olduğu söylenebilir. Yaşanan diğer skandallar ise; Wordcom Skandalı, Parmalat Skandalı, Ahold Skandalı, Kanebo Skandalı, Tyco, Adelphia, Global Crossing, Carme Skandalı, Xerox Skandalıdır.

ABD Enron skandalı ile ülkemizde de usulsüzlüklerin, yolsuzlukların ve hileli muhasebe işlemlerinin denetimi daha da önem kazanmıştır. Ülkemiz de firmalar olarak büyük skandallar yaşanmasa da, 1990-2007 yılları arasında bankaların yapmış olduğu

yolsuzluklar ile gün yüzüne çıkmıştır. Ekonomik açıdan toplumun büyük bir kesimine zarar veren bu olaylar Türk Cumhuriyeti tarihinde geniş yankılar uyandırmıştır. 2002 tarihinde daha çok Enron skandalına karşı olarak yürürlüğe giren SOX Yasası, ABD'deki borsalarda işlem gören halka açık şirketlerin çoğunu etkileyecek bir şekilde, kurumsal yönetimi desteklemeyi, bağımsız dış denetimin düzenini değiştirmeyi ve firmaların finansal raporlamaları üzerindeki kontrolleri düzeltmeyi hedeflemiştir. SOX Kanununun yürürlüğe girmesiyle öncelikli amacı, ABD'de meydana gelen şirket ve muhasebe skandallarının hemen ardından kamunun sarsılan güvenini tekrardan kazanmaktır. Amerika Sermaye Piyasası Kurulu (SEC 12)'ndan sonra bu düzenlemeler halka açık olan şirketler için getirilmiş oldukça önemli düzenlemeleri kapsamaktadır.

SOX Yasasında, iç kontrolün daha etkin bir şekilde çalışması, şirket ilişkilerinin ve kurumsal yönetimi etkileyen unsurların tekrardan açıklanması, kamuoyunun yeterince aydınlatılması ve güvenilir bir şekilde bilgi verilmesi, firmalardaki kurumsal yönetimin güçlendirilmesi, denetimde etkinliğin artırılması böylece denetçinin bağımsızlığının sağlanması, şeffaflığın sağlanması hedeflenmiştir.

SOX dışında ABD' de denetim ile ilgili yapılan diğer düzenlemeler ise, Cohen Komisyonu Raporu, Treadway Raporu, COSO Raporu, Halka Açık Şirketler Gözetim Kurulu, Blue Ribbon Komitesi Tavsiyeleri, Blue Ribbon Komisyonu Tavsiyeleridir.

McKesson – Robbins Olayı, SEC tebliğine göre halka açık şirketler tarafsız yöneticilerden kurulmuş bir denetim ekibi kurulması zorunluluğunu koymuştur. Oluşturulan denetim ekibinin üyelerinin bağımsız olup olmadığının belirtilmesi üzerinde durulmuştur. Çıkartmış olduğu Yabancı Yolsuzluk Kanunu (FCPA) ile SEC, iç kontrol mekanizmasını güçlendirmiş ve usulsüz olan ödemeleri tamamen ortadan kaldırmıştır.

Treadway Raporu ve COSO Raporunda ise, denetim komitesinin işletmenin finansal raporlama sürecini ve iç kontrol sistemini doğru bir şekilde anlaması ve gerekli incelemelerin yapılmasını belirtilmiştir.

Avrupa Birliği üye ülkeleri için çıkartılan direktiflerin ile muhasebe, denetim ve finansal raporlama uygulamalarını tek düzende standartlaştırmak amaçlanmıştır. 4. Direktif, işletmelerin hazırlamış olduğu yıllık finansal tablolarda standardı sağlamak, 7. Direktif, konsolide ve standart finansal tablo hazırlanması, 8. Direktif, finansal tabloların

bağımsız denetçilerinin sahip olması gereken asgari yeterlilikler ve revize sekizinci direktif, şeffaflık, uluslar arası denetim standartlarına uyulması, kalite güvencesi ve denetimde kamu gözetimini kapsamaktadır.

Türkiye’de hilelerin ortaya çıkarılmasında kullanılan bazı denetim teknikleri ise; benford yasası, yapay sinir ağı, kırmızı bayrak tekniği, fiziki inceleme tekniği, analitik inceleme tekniği, örnekleme ve çapraz denetim tekniğidir. Benford Yasası denetim çalışmalarında, hilelerin tespitinde kullanılan önemli yönetim tekniğidir. Bu yasa, rakamların meydana geliş sıklıklarını açıklayan bir matematik yasasıdır. Önemli bir yere sahip olan diğer bir yöntem olan yapay sinir ağı modeli, güçlü bir istatistiksel modelleme olarak ortaya atılmıştır. Muhasebe ve finans alanlarına yönelik ticari amaç ile kullanılan birçok sistemde tanımlanmıştır.

İngiltere’de ise, hile manipülasyonları yüzünden kaybedilen paralar oldukça yüksektir. Kaybedilen para miktarlarını azaltmak amacı ile dolandırıcılık raporu hazırlanmış ayrıca Ulusal Yolsuzluk Ajansı (NationalFraudAgency) kurulmuştur. 2014 yılında ise bu kuruluş kapatılarak çalışanları, İngiliz Ulusal Suç Ajansı (NationalCrimeAgency)’na aktarılmıştır. İngiltere’de, muhasebe ve finansal raporlama ile ilgili yasal düzenlemeler 1884 yılında şirketler kanununu ile şekillenmiştir. Denetim ile ilgili bazı düzenlemeler yapılmış ve 1947 yılında şirket kanunu tekrardan değiştirilmiştir. Muhasebe ile ilgili uygulama çalışmalar İngiltere ve Galler Yeminli Muhasebeciler Enstitüsü (TheInstitute of CharteredAccountants in EnglandandWales – ICAEW) tarafından geliştirilmiştir (Fido, 2016). İngiltere’de Hile Önlemeye Yönelik Yöntem ve Denetim Teknikleri, fiziki inceleme teknikleri, analitik inceleme teknikleri, kırmızı bayraklar, çapraz denetim tekniği, örnekleme, sinerji kültürü, benford yasası gibi denetim teknikleri bulunmaktadır.

Fransa’daki hile denetim tekniklerine baktığımızda Genel Hesap Planına dayanan bir finansal raporlama sistemi mevcuttur. Fransız Finansal Raporlama Sistemi Alman işgali sırasında Alman Hesap Plan’ını esas almıştır. Fransa’da hileyi hile önlemeye yönelik yöntem ve denetim teknikleri ise, kırmızı bayraklar benford yasası, örnekleme, çapraz denetim tekniği, analitik ve fiziki inceleme tekniği karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmada, bankaların ve daha 6nceden BİST’de işlem g6rmuş Şirketlerin batma nedenleri, yaptıkları usuls6zl6kler araştırılmıştır. Alfa Menkul Kıymetler ile Ostim End6striyel Yatırımlar ve İşletme A.Ő.’nin yapmış olduğu usuls6zl6k hesaba para aktarılmasıdır. Alfa Menkul Kıymetler, Şirket ortakları tarafından hesaplara para aktarılırken, Ostim End6striyel Yatırımlar ve İşletme A.Ő. internet bankacılığı ile hesaplara para aktarmıştır. KC Grup’da ise, hileli mal aktarımı olduğu ortaya 6ıkmıştır.

Arat Tekstil ve Aksel Yatırım Holding Anonim Şirketi’ne baktığımızda, denet6inin, finansal tablolara ait detaylı bilgilere ulaşılamadığı belirtilmiştir. Ayrıca Arat Tekstil’in geri bildirimde bulunmadığı ve Borsaya 6demekle y6k6ml6 olduğu 6cretleri yerine getirmediği ortaya 6ıkmıştır. Mensa Sınai ve Ticari ve Mali Yatırımlar A.Ő. de ise, Şirket anapara borcu ile Şirket kayıtlarında bankaya olan kredi borcu tutarı birbirini tutmamaktadır. Bunun en 6nemli sebebi olarak, tahakkuk ettirilmesi gereken tutarın faiz + BSMV giderinin Şirket kayıtlarına yansıtılmayarak, 6demelerin tamamı Şirket kayıtlarında anapara bakiyesine mahsup edilmiştir.

İnanlar İnşaatında farklı bir usuls6zl6k meydana gelmiştir. Şirket tarafından satılan konutların y6neticiler tarafından 6zel işleri kapsamında kullanıldığı saptanmıştır.

Bankalardaki usuls6zl6klere baktığımızda, d6rt bankada (Egebank, Yurt Bank, Kent Bank ve S6mer Bank) g6r6len ortak usuls6zl6k başka kişilerin hesabına para aktarılması, banka personeline yapmış olduğu baskı ile 6nce off-shore hesaplara, off-shore hesaplar 6zerinden ise yurtdışında kurulan sahte Şirketlere aktarıldığı saptanmıştır.

İmar Bankası ve Pamuk Bankta ise, sahte kayıt yapıldığı tespit edilmiştir. Pamuk Bankın 6zkaynakları daha iyi g6sterilmiştir. İmar Bankasında mevduat faiz oranlarının s6ylenilenden eksik yansıtılması, kayıt dışı işlemlerin yapılması ve eksik bilgi beyanının olduğu saptanmıştır. Ayrıca vergi beyan edilmemiştir. Muhasebe kayıtlarında usuls6zl6k yapılabilmesi adına bilgisayar programı d6zenlenmiş, tutulması gereken defter kaydı dışında farklı defterlerde muhasebeleştirilerek hileli kayıt işlemine başvurulmuştur.

Esbankta ise, devlet kayıtlarında usuls6zl6k yapılarak, haksız kazan6 elde edilmiştir.

Denetim Komitesinin asli görevi, iç kontrol adımlarının etkinliğini ve finansal tablolarda halka verilen bilgilerin doğruluğunu test edip gereken rapor ve önerilerle yönetim kuruluna sunmaktır. Şirketlerin iç kontrol adımlarının güçlü olmaması veya verimsiz olması kontrol, değerlendirme, gözlem mekanizmasının etkin kullanılmadığını göstermektedir.

Örgüt kültürü ve etik kuramların oluşturulmasının en önemli yapı taşları kurum içi dürüstlük, doğruluk kültürünün yaygın olması, etik kurallar ve politikalara uyum, üst yöneticilerin etik ve ahlaki değerlere uygun yaklaşımları örgüt içinde diğer personel ve yetkililerin de usulsüzlük ve hileli işlem yapma eğilimlerini engellediği gözlemlenmiştir.

Hile konusuyla alakalı çeşitli çalışmaların sonucunda hileyi tespit etmeye çalışırken, Kırmızı Bayraklar, Benford Yasası, Çapraz Denetim Tekniği, Fısıltı yöntemi, gibi yöntemlere başvurmak faydalı olmaktadır.

KAYNAKÇA

Ataman, B.,ve Cavlak H. (2017). Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) İle Tam Set Türkiye Muhasebe Ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının (TMS/IFRS) Karşılaştırılması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2(3): 153-168.

Bayraktar A, (2007). Türkiye Muhasebe Hileleri Tarihi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Edirne.

BDDK. (2003). Türk Bankacılık Sektörünün Güçlendirilmesine Yönelik Çabalar ve İmar Bankası Olayı.

Bilen, A., Yılmaz, Y. (2014). Muhasebe Mesleğinde Etik ve Etik İlgili Çalışmalar. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2(6): 57-72.

Catanach, A. H., ve Ketz, J. E. (2012). Enron Ten Years Later: Lessons To Remember. *The CPA Journal*. 82(5): 17-23.

Çatıkkaş, Ö., Okur, M. ve Balkan, İ. (2012). *Bankalarda Denetim Komitesi Uygulaması*. Türkiye Bankalar Birliği. İstanbul.

Demir, B. (2015). Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Etik. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 4(4):341-352.

Demircan, A.S. (2007). SarbanesOxley (2002) Yasası ve Bağımsız Denetime Etkileri. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı. Edirne.

Dinç, Y. ve Cengiz S. (2014). Muhasebe Denetiminde Hata ve Hilenin Denetçi Etiği Açısından İncelenmesi: Enron Skandalı Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(1): 221-236.

Doğan, S., ve Kayakıran, D. (2017). İşletmelerde Hile Denetiminin Önemi. *Maliye Finans Yazıları*. (108): 167-188.

Erol, M., ve Aslan, M. (2017). Uluslararası Muhasebe ve Denetim Standartlarının Gelişmesi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (12):55-86.

Ertikin, K. (2017). Bağımsız Denetimde Bir Dönüm Noktası: Enron Olayı Ve Sarbanes-Oxley Yasası. *Mali Çözüm Dergisi*. 27: 101-119.

Fido, E.M. (2016). Finansal Tablolarda Hile Denetimi ve Hileyi Önlemeye Yönelik Denetim Teknikleri: Türkiye ve AB Uygulamalarının Karşılaştırılması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Konya.

Gavridis, M., ve Ficarella, N. (2004). Enron And Parmalat Two Twin Parables. European School of Economics. Nottingham Trent University. 1.56.

Gençoğlu, Ü.G. (2017). Temel Konularda BOBİ FRS ve TMS/TFRS Karşılaştırması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 76: 1-23.

Giroux, G. (2008). What Went Wrong? Accounting Fraud and Lessons From The Recent Scandals. *Social Research*. 1205-1238.

Gökalp, F. (2005). Genel Hatları ile Sarbanes Oxley Kanunu ve Türkiye'deki Şirketlere Etkisi. *Muhasebe Finansman Araştırma ve Uygulama Dergisi*. 5(14): 107-115.

Gökçen, G., Öztürk, E., ve Güleç, Ö.F. (2018). BobiFrs ve Tfrs'nin Finansal Raporlara Etkileri Açısından Karşılaştırılması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (FESA)*, 3(2), 437-457.

Gökçen, G., Ataman, B., ve Çakıcı, C. (2016). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*. İstanbul: Beta Yayınları.

Gullkvista, B., ve Jokipii, A. (2013). Perceived Importance Of Red Flags Across Fraud Types. *Critical Perspectives On Accounting*. (24): 44-61.

Güler, C. (2010). Kamuda Yeni Denetim Sistemi: İç Denetim. *Dış Denetim Dergisi*. (1):145-153.

Kanapp, M. (2009). Europe's Enron: Royal Ahold.

Karahan, M. (2017). Türkiye, ABD ve AB’de Muhasebe Denetiminin Karşılaştırılması. *Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(2): 273-288.

KGK. BDS 200, TDS 2018. Seti <http://kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/8153/TDS-2018-Seti>

KGK. BDS 520. Ocak 2014. 28877 Sayılı Analitik Prosedürler (BDS 520) Hakkında Tebliğ Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 20. http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/standartlar%20ve%20ilke%20kararlar%C4%B1/DENET%C4%B0M%20STANDARTLARI/BDS_520.pdf

KGK. Mayıs 2018. 11597 Sayılı Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar. <http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/Yeni%20Bakanlar%20Kurul%20Karar%C4%B1.pdf>

KGK. Temmuz 2017. 30138 Sayılı Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ. <http://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/4105/TurkiyeMuhasebeStandartlar%C4%B1>

KGK. Aralık 2012. 28509 Sayılı Bağımsız Denetim Yönetmeliği. <http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v1/BDY/BDYGuncel22Aralik2015.pdf>

KGK. Kasım 2011. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. Sayı 28103.

Kırtay, G. C. (2017). İşletmelerin Finansal Tablolarında Hilenin Tespitine Yönelik BIST Gıda Sektörü Üzerinde Bir Araştırma. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Kurt, G. (2009). Dünyada Yaşanan Muhasebe Denetim Skandalları ve Yansımaları SarbanesOxley Yasası.

Lease, D. R. (2006). From Great ToGhastly: How ToxicOrganizationalCulturesPoisonCompanies, The Rise and Fall of Enron, Worldcom, Healthsouth, and Tyco International. *Academy of Business Education*. 6(7).

Mengi, B. (2013). *Hileli Finansal Raporlama*. İstanbul: Beta Yayım.

Michael, J. (2011). *Creative Accounting, Fraudand International Scandals*. John Wiley& Sons. England..

Nadler, J., ve Schulman, M. (2015). Kamu Sektöründe Fısıltı. <https://www.scu.edu/ethics/focus-areas/government-ethics/resources/what-isgovernment-ethics/whistle-blowing-in-the-public-sector/>

Özkan, M., ve Terzi, S. (2010). Avrupa Birliği'nde Finansal Raporlama: İngiltere, Fransa ve Almanya Örnekleri. *Mali Çözüm*, 21-44.

Sabuncu, B. (2017). İşletmelerde İç Denetim ve İç Kontrol İlişkisi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 18(2): 161-174.

Sakarya, Ş., ve Kara, S. (2010). Türkiye'de Muhasebe Meslek Etiğine Yönelik Düzenlemeler ve Meslek Mensupları Tarafından Algılanması Üzerine Bir Alan Araştırması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 12(18): 57-72.

Sandhu, N. (2016). BehaviouralRedFlags Of Fraud - QualitativeAssessment. *Journal Of Human Values*. 22(3): 221–237.

Sarıoğlu, K. (2002). Enron Olayı. *Yönetim Dergisi*. 41: 49-53.

Sayım, F., ve Usman, Ö. (2016). Muhasebe Meslek Mensuplarının Etik Algısı - Yalova Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*. 30: 247-261.

Sikka, P.,Filling, S., ve Liew, P. (2009). TheAuditCrunch: Reforming Auditing. *Managerial Auditing Journal*. 24(2): 135-155.

Skinner, J., ve Srinivasan, S. (2012). AuditQualityandAuditReputationEvidencefrom Japan. *The Accounting Review*. 87(5): 1737-1765.

Soylu, A. (2018). Muhasebe Meslek Etiği Ve Muhasebe Ve Denetim Meslek Mensuplarının Etik Algısı Üzerine Bir Araştırma. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans. İstanbul.

Süer, A. Z. (2003). Profesyonel Muhasebe Mesleğinde Enron Skandalı ve Sonrası Gelişmeler.

Toraman, C. (2002). Enron Olayı ve Bu Olaydan Çıkarılması Gereken Dersler. *Muhasebe Finansman Dergisi*. 15:84.94.

TÜRMOB. 26675 Sayılı SMMM ve YMM'lerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik. Ekim 2007. https://www.turmob.org.tr/Arsiv/FCKEditor/userfiles/file/Yonetmelik_MMKarari_Yasa_10_4_2018/13-Etik%20ilkeler%20Hak_Yonetmelik.pdf

TÜRMOB. 24557 Sayılı SM, SMMM ve YMM Meslek Ahlakı Kuralları İle İlgili Mecburi Meslek Kararı. Ekim 2001. <https://www.turmob.org.tr/Mevzuat/20/mecburi-meslek-kararlari>

TÜRMOB. 20391 Sayılı SMMM ve YMM'nin Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik. Ocak 1990. <https://www.turmob.org.tr/Mevzuat/18/yonetmelikler>

TÜRMOB. 3568 Sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu. Haziran 1989. <https://www.turmob.org.tr/Mevzuat/8/3568-sayili-kanun>

Yardımcıoğlu, M., ve Ada, Ş. (2013). Kronolojik Bir Sırayla Muhasebe ve Finansal Raporlamada Usulsüzlük ve Skandallar. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 3(1): 43-55.

Yılmaz, Z. (2017). Vaka Analizi İle Eğitim ve Adli Muhasebe Alanında Bir Uygulama. *International Journal of Acedemic Value Studies*. 3(13): 398-417.

<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/yayinlar/kitaplar/130/2%20denetim%20turleri.pdf>

<https://alonot.com/muhasebe-ile-denetim-arasindaki-farklar/>

www.ft.com/intl/cms/s/0/d52cf9a0-5d2b-11d9-bb9c-00000e2511c8.htmlaxzz3XSbPeya3

www.bddk.org.tr

<https://www.kap.org.tr/tr/>

<http://www.dtaudit.com/dosyalar/Egitim/Denetim/1.Hafta/1.%20B%C3%96L%C3%9CM%20DENET%C4%B0M%C4%B0N%20%C3%87ER%C3%87EVES%C4%B0.pdf>

<http://www.tmud.org.tr/DocumentPage.aspx?MenuID=28>

<https://www.dunya.com/finans/haberler/alfa-menkul-degerler039e-hileli-iflas-davasi-haberi-194649>

<http://www.hisse.net/forum/archive/index.php/t-229-p-9.html>

http://www.raftemizligi.com/ashx/GetFile.ashx?doc_type=Kitap&doc_name=ImpexBank.pdf. Raf Temizliği İmpexbank Tasarruf Mevduatı Sigort Fonu. 2009. İstanbul.